



# ЦРНОГОРСКИ ИДЕНТИТЕТ

Зборник докумената  
о језику, народу и вјери



Подгорица 2011.





Клуб посланика Народне странке, 1907. на Цетињу

#### Издавачи

ИИЦ Народне странке –  
Народна Мисао  
Матица српска - Друштво  
чланова у Црној Гори

#### За издавача

Предраг Поповић  
Владимир Божовић  
Милан Мх. Радовић

#### Главни уредник

Будимир Дубак

#### Графички уредник

Баћко Ј. Милачић

#### Приређивач

Јован Б. Маркуш

#### Сарадници

Милорад Л. Вујовић  
Славиша Губеринић  
Велибор Базовић

#### Компјутерска припрема и прелом

Вера Петковић  
Слађана Ђојбашић

#### Дизајн

Срђан Ивановић

#### Штампа

„Јумедиа Монт“ Д.О.О.  
Подгорица

#### Тираж

25.000

## Онамо, онамо!

*Пјесма свијешлога Кнеза Николе I.*

Онамо, онамо! — За брда она,  
Говоре, да је разорен двор  
Мојега цара; — онамо, всле,  
Био је негда јуначки збор.

Онамо, онамо! да виђу Призрен!  
Та то је моје — дома ћу доћ';  
Старина мила тамо ме зове:  
Ту морам једноч оружан поћ'!

Онамо, онамо! . . . Са развалина  
Дворова царски прагу ћу рећ':  
„С' огњишта милог бјежи ми, куго!  
„Зајам ти морам враћати већ'!“

Онамо, онамо! — за брда она,  
Казују, да је зелени гај,  
Под ким се дижу Дечани свети,  
Молитва у њих присваја рај.

Онамо, онамо! за брда она,  
Ће небо плави савији свод,  
На српска поља, на поља бојна,  
Онамо, браћо, спремајмо ход!

Онамо, онамо! за брда она,  
Погажен коцка кликује Југ:  
„У помоћ, хоцо! у помоћ, синца!  
„Светит' ме старца свет ви је дуг!“

Онамо, онамо! . . . Сабљи за стара  
Његова ребра да тупим рез  
По турским ребриј; — да бједној раји  
Њом исток с' руку расјецам вез!

Онамо, онамо! — за брда она  
Милошев, кажу, пребива гроб!  
Онамо! . . . покој лобићу души,  
Кад Србни више небуде роб! —



## ИСТИНА О НАМА

**Р**ећ дуже вријеме пристајемо на неодговорност, која је прожела наш дух. Та неодговорност је нарушила наш етос и доприноси да лаж постаје истина а ћутање врлина.

Збрка разних појмова и њихово тумачење у функцији идеологије и дневне политике не изазивају само недоумице у нашем народу. Међутим, ни у једном народу, нити у једном времену, није било оволико збрке и нихилизма, оличених у одрицању од сопственог идентитета.

Није ријеткост да у истој породици, од истих родитеља, имамо по неколико народности, које наводно говоре различитим језицима, и тврде да нису никакав род. Тумачење историјских константи у духу дневних потреба једне идеологије, чини да истина уступа мјесто неистини, а национално достојанство и понос, страху од режима. Уосталом, основни појмови и изворна документа не могу бити оно што нека идеологија и политика жели, него оно што они стварно значе. Логички није могуће да су браћа и сестре рођењем род, па послјије тога из политичких разлога то нису.

Наши преци нису имали недоумица о томе ко су и шта су. Квазиисторичари нас убјеђују да знаменити људи наше историје и културе, попут Црнојевића или Петровића Његоша, за вријеме трајања самосталне и међународно признате државе Књажевине или Краљевине Црне Горе, нијесу мислили како су писали, него како то нечијим политичким потребама у данашње вријеме одговара. Ако су најзнаменитији људи из наше историје овако „гријешили”, нека и нама буде дозвољена таква „заблуда”. Управо овај Зборник докумената свједочи да никакве грешке у осјећању и понашању наших предака никада није ни било.

Вјеродостојна историјска докумената, која стављамо јавности на увид, само су мали дио богате архиве чије копије посједујемо, и која ће се ускоро наћи пред читаоцима.

Ови документи имају снагу аксиома о којима се не расправља. Они се могу одбацили, као што се, нажалост, и дешава у нашем времену, кад поједини остају привржени виртуелној историји и виртуелном идентитету народа којем припадају и чијег идентитета се на тај начин одричу. Овај Зборник докумената је још само једно суочавање са неспорним историјским истинама. Он је наша својеврсна легитимација.

Зборник је само дио испуњавања дуга према нашим часним и свијетлим прецима, и давање историјског путоказа нашем потомству и савременицима. Ово није политизација историје, већ одбрана од те беспримјерне политизације. Ово није ствар политике, већ етике.

Човјек не може да бира вријеме и прилике у којима ће живјети. Од њега не зависи ни у ком ће се народу родити, у којој раси и од којих родитеља. Од њега само зависи да ли ће у тим приликама поступати као човјек.

*Предраг Поповић*



Скулптура  
”Црногорац на стражи”,  
Марко Брежанин, Двор краља  
Николе на Цетињу



**М**ирслављево јеванђеље је најстарији познати споменик писан књижевним језиком и најстарији илуминирани рукопис средњевјековне Зете. За хумског кнеза Мирослава, ктитора цркве Светог Петра у Бијелом Пољу, писано је *Мирослављево јеванђеље*, које представља један од најљепших рукописа на ћирилици. Рађено је на пергаменту са иницијалима и минијатурама сликаним чистим бојама и позлатом.

Преписано је осамдесетих година XII вијека (око 1180. г). Украшено је са готово три стотине иницијала и минијатура и представља изванредну мјешавину византијског и романичког стила. Иницијали су стилизована природна и фантастична флора и фауна, у комбинацији са људским ликом. Минијатуре садрже елементе медитеранске орнаментике, византијско-романске и елементе најстарије српске ликовне умјетности.

*Мирослављево јеванђеље, иницијал зооморфног стила, 1180. г.*



*Октоих*



## ИЗБОР ИЗ ПРЕДГОВОРА ПРОСЛАВНЕ СПОМЕНИЦЕ

Прослава четиристогодишњице Ободске Штампарии, што смо доживједи у нашој отаџбини, тако је пуна радоснијех и значајнијех појава, да знаменитије културне прославе није било до сада не само у Српству него ни у Словенству.

Осим тога, ова је прослава опћесрпски културни добитак, којег треба да потпуно буде свјестан српски народ у ово доба, када му пријете туђинске културе, много опасније од грубијех сила, које су му до сада о глави радиле...

Ми смо дакле саставили ову књигу, да буде и споменица оне наше прославе, и у исто доба да буде неизкрпни извор самосвијести наше о душевној заједници раздробљеног Српства, о његовој културној снази, и опет о његовој заједници са осталијем великијем Словенством....

Ми смо ову прославу покренули са гледишта чисто националнога, српскога и свесловенскога; али је било смисла, да се узме у обзир и значај *вјерски* Ободске Штампарии, јер су из ње потекле *прве печатане* књиге Православне Цркве...

Ободска Штампариија пак била је државна. Господар зетски, Иван Црнојевић, сам је био покретач ове културне радње код нас, коју су изаавале опште патриотско-религиозне сврхе, а не приватно-спекулативне. Ободска Штампараја била је дакле једино моћно оружје у рукама посљедње представнице издишућег српског самосталног државног живота. Те нам се чини, да можемо рећи, да је Ободска Штампариија била и прва државна штампариија.

Отуда главна заслуга и слава иде Господара зетског Ивана Црнојевића и његовог наследица Ђорђа, па 0. Макарија, који је ту мисао остварио.

Да се оно доба још боље схвати, сматрали смо потребитијем, да у овој књизи донесемо и нацрте некијех архитектонскијех рушевина, што се на Цетињу још помичу од Иванбеговијех дворова; међу којима нацртима наоде се и три државна грба, Цар-Душанова двоглава орла, што су *најрјечитији свједоци српске државне мисли коју је Иван Црнојевић, посљедњи српски Владаоци, из оног расула државног, склонии на Цетињу под Орловијем Кршиом.*

Нека би ова спомен-књига служила на корист цијелог Српства, као што ће служити на нос његов, и на славу Књаза-Пјесника, који је ову прославу покренуо.



### ПРОГЛАС.

Ове 1893-ће године навршују се четири вијека од како је изашла прва од до сад познатијех књига из Ободске штампариије на Ријечи Црнојевића.

Бранећи посљедње остатке српске државе против силне азијатске поплаве, зетски Господари Црнојевићи преносе своју престоницу на Цетиње под Ловћен-планину и ту најприје оснивају манастир (1484 године,) „вжѣ и митрополиа зетска нарѣкохомъ;“ и у исто вријеме, ставши тврдо на камену вјере, подижу штампариију, из које почеше излазити црквене књиге.

Но времену дакле то је књига из једне од најстаријих, а како неки доказују, из најстарије штампариије ћирилским словима (јер се првом за сада још рачуна најстаријом ова у Кракови 1491 г.) тако се једва било навршило 50 година од проналаска славног Гутенберга, а Зета га прихвата, и то у најмучнијим данима цијелог српског племена.

Садашња Црна Гора, наследица Зете, доскоранији усамљени борац за цијело Српство, дужна је да свечано прослави овај догађај, који је тако значајни не само за Српски народ, него и за остало Словенство.

Схваћајући ту свету дужност своју Црна Гора ће по вољи Његовог Височанства, Свога Господара Књаза Николе прославити четиристогодишњицу тога тако знаменитога догађаја овога љета, према својим скромним средствима, а по народном обичају, отворивши на те свечане дане своју кућу са хљебом и сољу гостима из свијех крајева Српства и Словенства, као и свакоме другоме инородиоце пријатељу своме.

Цетиње, 1 марта 1893.

Одбор за прославу четиристогодишњице Ободске штампариије.



## ТЕСТАМЕНТ ЂУРЂА ЦРНОЈЕВИЋА

Својеручно написану посљедњу вољу свога мужа Ђурђа Црнојевића, од 22. октобра 1499. године, предала је његова удовица Елизабета Ерицо (Elisabetta Erizzo) Млетачком сенату 20. априла 1514. са молбом да буде проглашена за правно ваљани тестамент. Једино је утврђеном сенатском процедуром, приватна, олографска опорука могла постати пуноважна.

Према званичном поступку сваки оригинални тестамент, писан на страном језику, морао је прије свега бити преведен и, са уводним и завршним клаузулама, преписан у званичне списе, руком дуждевог нотара. Преводац је био Которанин Стјепан Пасквали пок. Николе и он је извршио превод на италијански језик, можда још 1503. године, а 1514. пред властима потврдио аутентичност тог превода. Нотар Ђакомо Грасолари (Giacomo Grasolari) дао је званичну редакцију текста, а целокупна процедура је довршена 4. јануара 1517. године.

Послије обављеног званичног превода, Ђурђев оригинал за власти више није био од правног значаја. Он је као архивска грађа могао бити задржан у архиву Сената, али и враћен удовици. Сви досадашњи напори да се пронађе Ђурђев оригинал, нису дали резултате. Зна се само поуздано да је постојао, јер сам преводац Пасквали свједочи да га је лично преводио „са језика и писма славенскога“ (прилози I-IV, ред 88-89), а млетачка администрација у Сенату наводи у свом уводном тексту на више мјеста, да је оригинал писан својеручно „на српском језику“, па га треба превести на латински језик (прилози I-IV, ред 6, 9, 12, 19 и 23).

Суштина правног посла у овом документу била је, дакле, да се једном приватном запису посљедње воље додијели снага аутентичног и пуноправног тестаmenta.

Што се тиче језика, ту срећемо два назива. Званични органи у Венецији на више мјеста досљедно наводе да је оригинал тестаmenta писан „на српском језику“... „словима и језиком српским“, док преводац језик назива славенским.“

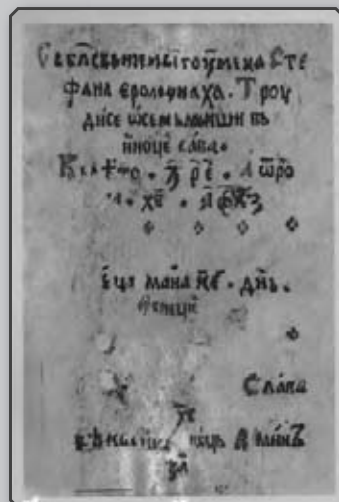
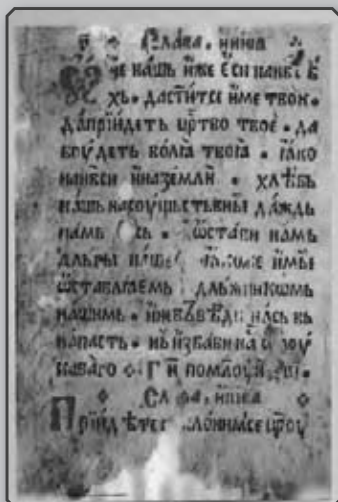
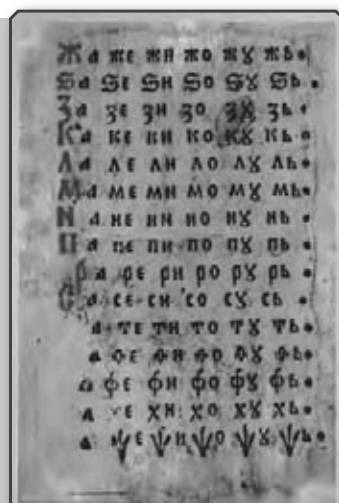
Из књиге: др Милош Милошевић, Тестамент Ђурђа Црнојевића, Подгорица-Цетиње, 1994.



Тестамент Господара Црне Горе Ђурђа Црнојевића, писан 22. октобра 1499. године. Преведен је од званичних органа Млетачког сената 4. јануара 1517. године. Званични органи у Венецији на више мјеста досљедно наводе да је оригинал тестаmenta писан „на српском језику“.

(Др Милош Милошевић, Тестамент Ђурђа Црнојевића, Подгорица-Цетиње, 1994)





Буквар је систематизован у неколико цјелина, на првом листу је азбука, потом слиједе сугласници у слоговима са самогласницима, имена слова, молитвени текст и поговор са благословом јеромонаха Стефана.

Први српски буквар од 1597. године је саставио инок Сава. Буквар је настао у манастиру Градиште, у Паштровићима, а штампан је у Венецији, у штампарији Ђузепе Антонија Рамацотија, 20. маја 1597. године. У вријеме настанка првог српског буквара Митрополит Црногорски и Приморски је био РУВИМ I (Његуш) који је столовао од 1593 до 1640. године.



RISTO KOVIJANIĆ

POMENI CRNOGORSKIH PLEMENA  
U KOTORSKIM SPOMENICIMA  
(XIV—XVI VIJEK)

KNJIGA II

TITOGRAĐ  
1974.



Prilog iz 1591. godine (vrijeme mitropolita Cetiњskog Stefana koji je stolovao u periodu od 1591. do 1593. godine) u kojem se navodi da je ugovor pisan ћirilicom na srpskom jeziku.

(Risto Koviјaniћ, Pomени црногорских племена у Которском архиву (XIV-XVI вијек), књига II, Титоград, 1974. стр.39).

Jusuf-beg Krsnić (ili Krēmić) i drugi Turci iz Podgorice (Jusuff-begh Carzmich et altri Turchi da Podgorizza), s jedne strane, i Ljudevit Medin Paštrović, u ime svoje i svih zainteresovanih, u prisustvu Mihaila Bolice, jednog od arbitara, s druge strane, podnijeli su sudu na potvrdu, 30. maja 1591. ugovor o miru, pisan ćirilicom na srpskom jeziku (acordio et scrittura di pace... in idioma serbiano scritta), koji su potpisani Turci potvrdili svojim pečatima. Ugovor je pisao dva dana ranije Marko Segon (Segoni) i preveo na italijanski jezik. Izabrani arbitri bili su: Benedikt Paskvalić i Mihailo Bolica. Ugovor su sklopili Jusuf-beg, u ime svoje, svojih bratstvenika i svih srodnika Mustafe Staniškovića i Hasana Baufaćje, Turaka iz Podgorice (et per nome di tuta la parentá de Mustafa Staniscovich et Hassan Baufacchia, Turchi di Podgorizza), a od strane Paštrovića: Luka Davidović, Ljudevit Medin, Luka Krtičev (Carticchiev), Luka Sčjepčev, Vuko Nikov i svi ostali od Zbora paštrovićkog (del Sboro de Pastrovich). Pošto su utvrdili da Paštrovići nijesu ništa krivi za trgovačku robu pomenutih Turaka, koju su sa broda nasilno uzeli uskoci (Uscoci), stranke su se izmirile, izljubile i utvrdile dobar mir (buona pace). Za onoga koji bi prekršio taj umir i prijateljstvo ima da plati 100 talira globe, bilo pred turskim ili hrišćanskim sudom. Ugovor su potpisali i stavili svoje pečate: Jusuf-beg, Mehmed čelebija, sin Sinana čauša, Muhamed čelebija iz Zabljaka, Sulejman čelebija i Mujo čelebija Glavatović (signor Jusuff-begh affermava questa scrittura con il suo sigillo... illustrissimo Mehmet celepia, figliolo de Sinan zauz, signor Muhamet celebia de Sabiach, signor Suliman celepia et il ser Muho celepia Glavatovich). Svojeručno su potpisali





# ИСТОРИЈА ЦРНЕ ГОРЕ

КЊИГА ТРЕЋА

ОД ПОЧЕТКА XVI ДО КРАЈА XVIII ВИЈЕКА

ТОМ ПРВИ

ТИТОГРАД

РЕДАКЦИЈА ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ

1975

Друга страна протесног писма црногорских главара млетачком сенату из 1722. године, у којем се између осталог каже:

„Ми смо хвалећи Бога цвијет от вјере и от закона  
правога грчаскога, језика и славнога јунаштва србскога“  
(Државни архив Венеција).

*Историја Црне Горе, књига трећа, том први, Титоград 1975, стр. 449.*



# CRNOGORSKI ANALI

ili  
CETINJSKI  
LJETOPIS

drugo, prevedeno izdanje

Preveo i priredio  
Dr Božidar Šekularac

Cetinje  
1996



Владика Сава Петровић  
Његош

## Knjiga za Gornje Dodoše i Zagrađi Do

Da se zna kako, ja vladika Sava, kupih baštinu i metoh, i goru i vodu, drvo i kami - kako stoji Studenjак. Otolen na Vezačku pećinu: s pećine na vrh Vezca; s vrha Vezca brijegom i do Narata. Od Narata pravo do vrha Bobije. Od Bobije pravo na vrh Murtezije; od Murtezije lugom do Matice koja ide put Volača, pa opet u Studenjак. Ovo sve što je unutra ovijeh granica kupismo u Hasana Ibrahimbašića za gotovo u zlatu, vencijskih 60 cekina, a cekin te godine bijaše šest groša i dvadeset i sedam bakarnih dinara latinske munide za crkvene aspre, da je crkvena baština i pasište uvijek. Ko će se ovome protiviti ili pakostiti da mu je suparnica presveta Bogorodica i da ga je anatema, i da bude proklet i poražen od krepke desnice vladike Hristova i od sile časnoga krsta Hristova, i svih svetih, amin. Ovome biše svjedoci: adži beg Osmanagić, Kaplan aga Omaréhaić, Nikac Kažanegro iz Paštrovića, pop Mitar Rašković od Podgorice i Nikola Petrov iz Žabljaka. Naški, po srpski pisa pop Mitar Rašković, a turski pisa Kaplan aga Omaréhaić. I suviše bi nam dat radi veće tvrde nizam od muslimana i hoćet<sup>84</sup> od kadije. Ovo bi godine od Hristova Rođenja 1746, prvog u mjesecu decembru.

<sup>84</sup> hoćet - arap. huccet - dokument, sudski isprava

**Д**окумент владике Саве Петровића Његоша о куповини земљишта од Хасана Ибрахимбашића 1746. године. На крају документа се наводи између осталог следеће:

„**Нашки, по српски писа поп Митар Рашковић, а турски писа Каплан ага Омерћехаић**“.

(Превео и приредио др Божидар Шекуларец, Црногорски анали или Цетињски љетопис, друго преведено издање, Цетиње, 1996, стр. 141).



ЗБОРНИК ДОКУМЕНАТА  
ИЗ ИСТОРИЈЕ ЦРНЕ ГОРЕ

(1685—1782)

Спремно за штампу  
Д-р ЈЕВТО М. МИЛОВИЋ1956  
ЦЕТИЊЕ

453

Драго Вукотић, Стијепо Мартиновић, Андрија Ђурашковић  
изванредном провидуру Пјетру Мању  
9. I. 1763.

... У сваку рат које су бивале от преведре Републике с Портоју-отоманскоју вазда су заједно војевали Черногорци и Приморци и своју крв како воду пролијевали за у помоћ принципу преведрому и сувише навукли на себе многе турске војске ће изгубише они прекрасни Манастир на Цетиње који бјеше архијерејски престол, најпослијед у пасану рат от Бара и Олциња бише Гербљани пак и Черногорци и владика Данило у Млетке, поклонише се, и предаше се принципу преведрому и утврдише се принциповијема провелегијама до скончанија свијета која сва провелегија зову цркву Светога Луке у Котор да је дата и ослобођена својзи овојзи крајини от принципа преведраго за служит се народ молитвоју и летургијам пред Богом по својему природному језику славено-србскому и капелан илти свештеник у цркву Светога Луке у Котор да буде от ове крајине којег постави здешњи архијереј, како му заповиједа дукала принципа преведрога, дата владика Данилу.

Дакле, не мжемо друго но гледат на Бога и на правду твоју, принципе преведри, зашто кад би било по нашему, ми бисмо се с тијема Гершима побили којизи се мјешају у наше заслуге и провелегија и у нашега Светога Луку у Котор.

И псклањамо се Богу и тебе принципу преведрому.  
Гувернадур Драго Вукотић, војвода Стијепо Мартиновић,  
војвода Андрија Ђурашковић и сви Черногорци опште.  
Писата у Черну Гору, генфара 9, 1763.

Исмо гувернадур Драго Вукотића, војводе Стијепе Мартиновића, војводе Андрије Ђурашковића и уопште свих Црногораца млетачком изванредном провидуру Пјетру Мању од 9. јануара 1763. године.

У документа се тражи да се молитве и летургије пред Богом у цркви Светог Луке у Котору врше: „по својему природному језику славено – србскому“.

(Др Јевто Миловић, Зборник докумената из историје Црне Горе 1685-1782,





У „Грлици, календару црногорском за годину 1835.“ објављена је „Кратка историја Црне Горе“, коју је написао митрополит Петар I Петровић Његош – Свети Петар Цетињски.

## 8. ЖИТЕЉИ.

Црногорци су Славено-Србскога кољна као и Херцеговци и Бошњаци, и прозвали су се тијем именом као и ови од мјеста у којему живе. Старосвјдочке фамилије, које су у вријеме Краљева и Царева наше живиле најма ин сада, него су све насељене од посла падења под Турску владу Србије, Босне и Херцеговине, а језик је све један што и Херцеговачки је врло малом и готово непримљивом разликом, и мање је од овога испоганџи Турскијема ријечма. — Число житеља излази на 100,000, од којих може 15,000 пзаћи против непријатеља. Природом утврђена земља и отечествољубије Црногораца кадра су вазда непријатељу одупријети се.

- ст.48 -

Примач. Овђе се пресјеца Црногорска Историја, коју је покојни Петар Петровић Његош, овдашњи Митрополит, својом руком писао

- ст.86 -

У одјељку 8. Житељи, пише између осталог следеће:

„Црногорци су Славено – Српског кољена као и Херцеговци и Бошњаци, и прозвали су се тијем именом као и ови од мјеста у којему живе“.

За језик Црногораца, пише следеће:

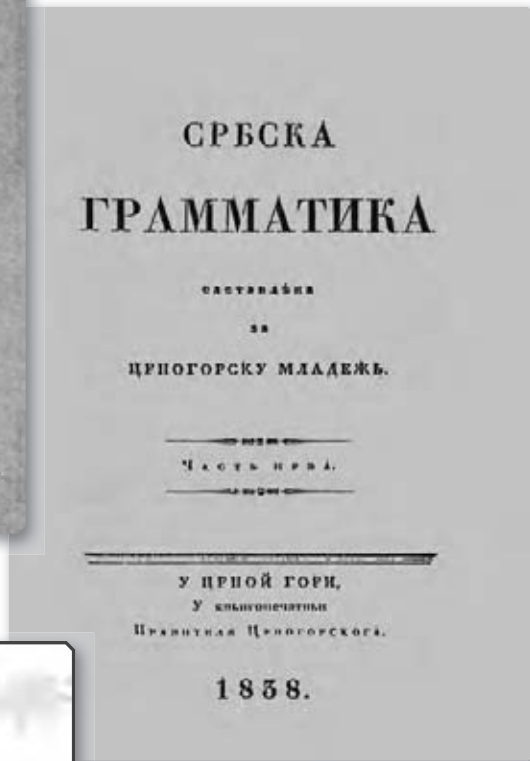
„Језик је све један што и Херцеговачки је врло малом и готово непримљивом разликом, и мање је од овога опоганџен Турскијема ријечима“.

(Грлица, 1835, Цетиње, ст. 47-48)

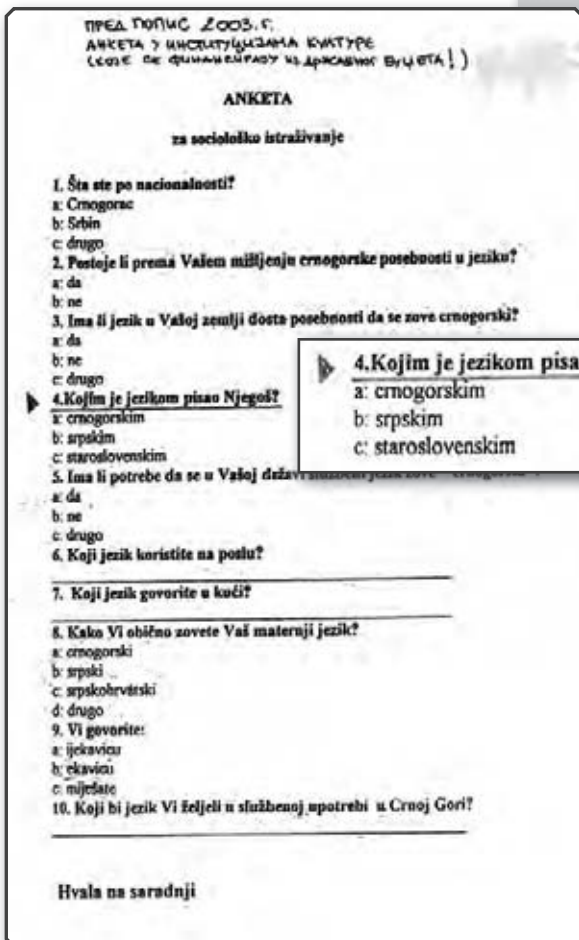




Српски буквар штампан за вријеме митрополита Петра II Петровића Његоша, у књигопечатњи, на Цетињу 1836. године.



Српска граматика штампан за вријеме митрополита Петра II Петровића Његоша, у књигопечатњи, на Цетињу 1838. године.



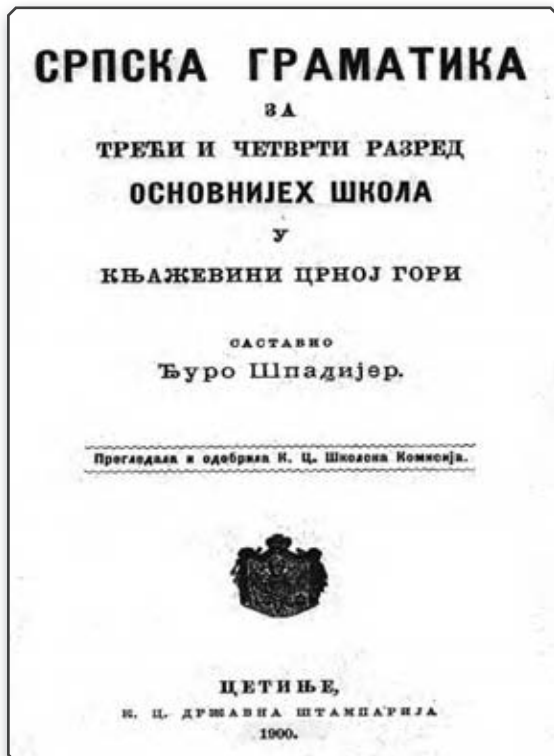
Анкета за социолошко истраживање пред попис 2003. године

Пред попис становништва 2003. године у републичким институцијама културе Црне Горе (које се финансирају из буџета и тиме су анкетирани зависни од политике актуелне власти) вршена је анкета за социолошко истраживања. Она садржи и следеће питање: "Којим је језиком писао Његош?" Одговор на питање "Којим је језиком писао Његош?" за елементарно образоване људе је одавно познат. Њега је дао управо сам Његош, као и одговор које је народности, иако није очекивао да може корисно послужити за актуелну анкету о језику.

Митрополит Петар II Петровић Његош на календару "Даница" уз посвету Епископу Ужичком Никифору Максимовићу о Ђурђевдану на Ловћену љета 1833.г. стави уместо потписа следеће стихове:

"Име ми је Вјерољуб,  
Презиме ми Родољуб  
Црну Гору, родну груду  
Камен паше одасвуду.  
Српски пишем и зборим  
Сваком громко говорим:  
Народност ми Србинска,  
Ум и душа Славјанска."\*

(\*Љубомир Дурковић - Јакишић, Епископ ужички и млади Његош, Краљево, 1980. стр. 48-51).



**П Р В И Д И О.**

**НАУКА О ГЛАСОВИМА.**

Говорна оруђа.

За изговарање гласова човек има оруђа, која су му смјештена у грудној дупљи и у глави. Та су оруђа:

1. *Плућа*, (оруже којим човек дише);
2. *Душник*, (крвс која улази ваздух у плућа и налази);
3. *Грлањак*, (у коме се налази гласница);
4. *Језик*, (који је смјештен у устима);
5. *Нешце*, (које се налази више језика);
6. *Нос*, (који се налази споља на лицу, и спојен је са душником);
7. *Зуби*, (који се налазе у устима — око језика и нешца), и
8. *Усне*, (које затварају уста).

Нека од ових оруђа употребљају се при изговарању сваког гласа, као: *плућа*, *душник*, и *гласница*; а остала само над су од потребе.

Гласови и слова српског језика.

У српском језику има 30 гласова. Да бисмо могли гласове памети, оваки гласови имају свој знак, који се зове слово (писмено). Слова или писмена су ова:

а, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л,  
 љ, м, н, њ, о, п, р, с, т, ћ, у, ф,  
 х, ц, ч, џ, ш.

*Српска граматика из 1900. године за основну школу у независаној и међународно признатој држави - Књажевини Црној Гори*

**7. Шта је српска граматика.**

Српска граматика је наука, која нас учи, да правилно српски говоримо, пишемо и читамо.

**7. Шта је српска граматика.**

Српска граматика је наука, која нас учи, да правилно српски говоримо, пишемо и читамо.

**8. Како се дијели граматика.**

Грамматика се дијели на оне дијелове:

*Први дио* — наука о гласовима, која нас учи, како се спајају гласови у ријечима;  
*Други дио* — наука о облицима, која нас учи, како мијењају своје облике промјенљиви чини;  
*Трећи дио* — наука о реченицама, која нас учи, како ћемо употребљавати ријечи у језику, да кажемо неку мисао, т. ј. да склопимо правилно реченицу.

**ВРСТЕ РИЈЕЧИ.**

Колико има врста ријечи.

Ове ријечи у језику дајемо се на довет врста, које се зову:

1. *Именице*,
2. *Пријдеци*,
3. *Бројеви*,
4. *Замјенице*,
5. *Глаголи*,
6. *Прилови*,
7. *Предлови*,
8. *Свеца*,
9. *Усклици*.



ПРАВНИ ИЗВОРИ И ПОЛИТИЧКИ АКТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА  
ИСТОРИЈУ ДРЖАВНОСТИ ЦРНЕ ГОРЕ

Закон документ

Књига II

Приредили

Др Бранко Плавчевић  
Др Радослав Распоповић

Подгорица  
1998.

109

ЗАКОН О ГИМНАЗИЈАМА У КЊАЖЕВИНИ  
ЦРНОЈ ГОРИ

30. август / 11. септембар 1890.

ЗАКОН  
О  
УСТРОЈСТВУ ГИМНАЗИЈА  
У КЊАЖЕВИНИ ЦРНОЈ ГОРИ

II НАСТАВНИ ПЛАН

§ 8.

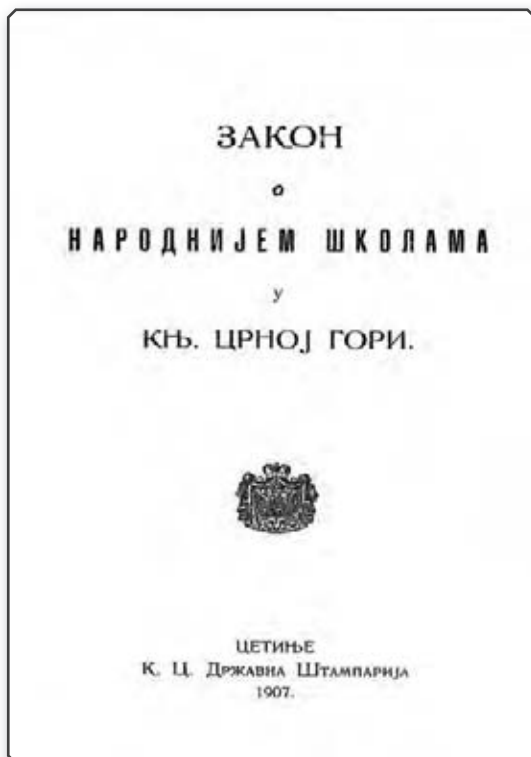
У гимназији се учи:

- а) Наука пјере,
- б) Српски језик и књижевност,
- в) Латински језик,
- г) Грчки језик,
- ђ) Руски језик,
- д) Старо-слов. језик и књижевност,
- е) Географија и историја (општа и српска),
- ж) Математика,
- з) Природопис,
- и) Физика,
- к) Филоз. Пропедевтика,
- л) Цртање,
- м) Краснопис,
- н) Гимнастика и војнич. вјежбање,
- о) Пјевање и музика.

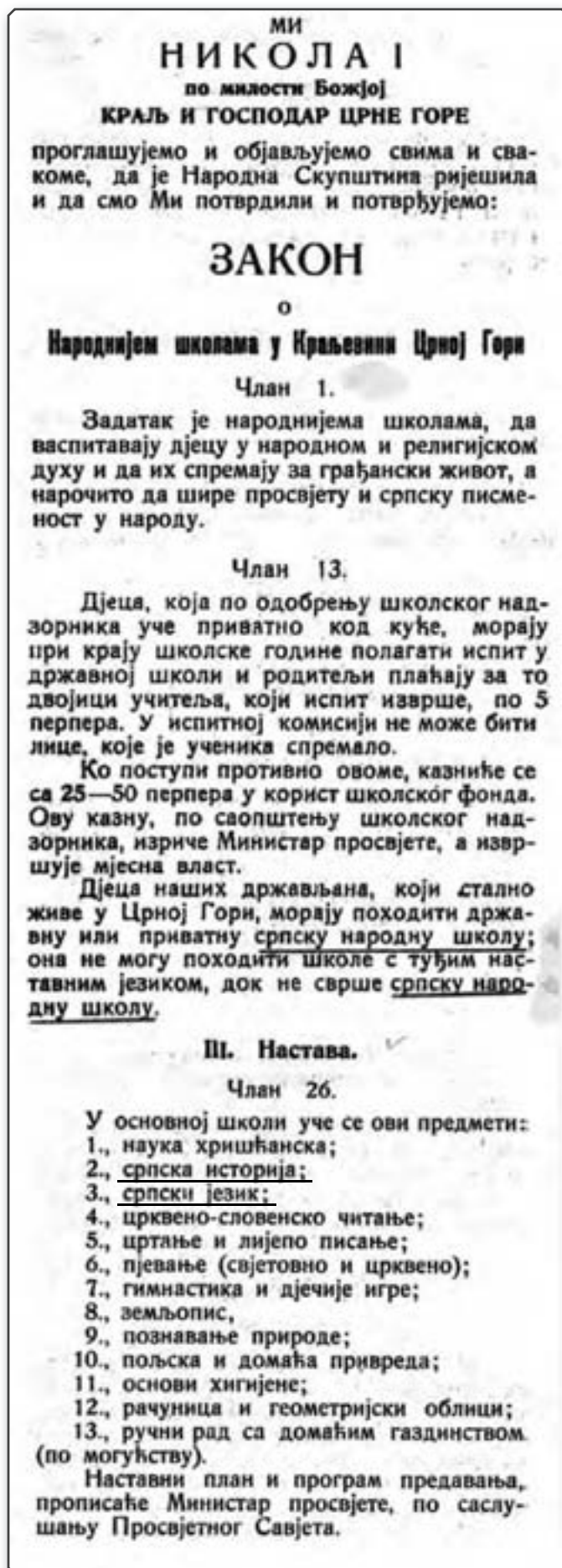
Прва генерација матураната  
Цетињске гимназије у краљевини Црној  
Гори 1910.



**З**акон о гимназијама из 1890. године у независној  
и међународно признатој држави - Књажевини  
Црној Гори. Према наставном плану учио се  
Српски језик.



**З**акон о народнијем школама из 1907. и 1911. године у независној и међународно признатој држави - Књажевини Црној Гори. У основној школи једини језик у настави је био српски.







Петар Милов Мартиновић

Свједочанство из основне школе Петра Миловог Мартиновића са Цетиња за школску 1890/91. годину. Годишње свједочанство је издато у вријеме независне и међународно признате државе - Књажевине Црне Горе. Из свједочанства се види да је наставни језик српски.

Петар Милов Мартиновића је био артиљеријски бригадни генерал и сенатор, начелник Штаба Санџачке војске, командант Јаворског одреда 1915. и прослављени командир у вријеме одлучујуће битке на Мојковцу 1916. године.

(Оригинал документа у породичној архиви Михаила С. Поповића на Цетињу, потомка Петра Миловог Мартиновића).



СВЈЕДОЧАНСТВО.

*Михаило Поповић*

родом из *Куча* у *Црној Гори*, вјерје *Брањанин*, има му *18* година, ученик *III* разреда, Књ. Црп. Државне Гимназије на Цетињу, добија овиј за оба тегаја школске године *1894/95* свједочанство *првога* реда, а на по се поређен с осталијем друговима свога разреда *шест* је између *14* ученика.

Владао се: *Београдом* Трудио се: *Српском*

УСПЈЕХ У ПОЈЕДИНИМ УЧЕВНИМ ПРЕДМЕТИМА:

Предмет	Биљешка	Потпис наставника	Примједбе:
Наука вјере	<i>Београдом</i>	<i>Михаило</i>	
Српски језик	<i>Српски</i>	<i>Н. М. Поповић</i>	
Латински језик	<i>Београдом</i>		
Српски језик	<i>Београдом</i>		
Француски језик	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Руски језик	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Старо-словенски језик			
Географија	<i>Београдом</i>	<i>Михаило</i>	
Историја	<i>Београдом</i>	<i>Михаило</i>	
Математика	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Природнас ( )			
Физика	<i>Београдом</i>	<i>Михаило</i>	
Филоз. проповедника	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Цртање	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Краснопис	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Синтаксис	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	
Потпуно вјерње	<i>Београдом</i>	<i>Михаило</i>	
<i>Грађански</i>	<i>Српски</i>	<i>Михаило</i>	

Како ниш: *Урачуно* Изостао од школе *15* часова; оспрадио: *18* није оспрадио *5*

Цетиње, *29* Јуна 1895

Училиште:

*В. Вековић*



За Разреднио Сопротник:  
*Михаило*

СТЕПЕНИ ОЦЈЕНЕ:

Степен	За владање	За труд	За успјех
1	одлично	востро	одлично
2	врно добро	добро	врно добро
3	добро	вралично	добро
4	лоше	неинтересно	дволично
5	плато	слабо	слабо



Михаило Поповић

Свједочанство гимназије Михаила Поповића из Куча за школску 1894/95 годину. Годишње свједочанство је издато на Цетињу у вријеме независне и међународно признате државе - Књажевине Црне Горе. Из свједочанства се види да је наставни језик српски. Михаило Поповић је био командир црногорске војске.

(Оригинал документа у породичној архиви Михаила С. Поповића на Цетињу, потомка Петра Миловог Мартиновића.)





Свједочанство богословско – учитељске школе Мића Љесара са Његуша за школску. 1910/11 годину. Годишње свједочанство је издато на Цетињу у вријеме независне и међународно признате државе - Краљевине Црне Горе. Из свједочанства се види да је наставни језик српски.

(Оригинал документа у архиви потомака Мића Љесара на Цетињу.)

K. u. k. Militär-Generalgouvernement  
in Montenegro.

K. u. k. Passamt in

Ev.-Nr. 25

## Identitäts-Karte.



Wer die Identitätskarte nachmacht oder verfälscht  
oder einem anderen überläßt, wird nach den Straf-  
gesetzen behandelt.

Buchdruckerei des k. u. k. Militär-Generalgouvernements  
in Montenegro, — L. Z. Nr. 87,



Wohn-Kreis: (gross zu schreiben) Cetinje

Wohn-Kapetanie: Crkva Bjelicka

Wohnort: Levo

Vorname: Stjepan

Vorname des Vaters: Betar

Familienname: Vukotic

Beruf: Vjroda

Staatsbürgerschaft: Montenegrinisch

Geboren am: 1862 Religion: serb. orth

Besondere Kennzeichen: —

Sprecheigentümlichkeiten: große Stimme

Spricht Sprachen: serbisch

BEZIK KAZIM GOVORI: SRPSKI

Photo (Wenn keine vorhanden, gezeichnet.)

Statur: groß und schlank

Gesicht: schwarz

Haare: schwarz

Augen: blau

Mund: —

Nase: —

Abdruck des Zeigefingers der rechten Hand

Eigenhändige Unterschrift und Stampiglie auf der Photographie.

Stjepan Vukotic

1. Zeuge: — 2. Zeuge: —

Datum: 19. Oktober 1916

Unterschrift des Ausstellers: —

Ична карта војводе Стева Вукотића са Цетиња из времена аустроугарске окупације 1916. године, издата од војног гувернерства у Црној Гори. У рубрици о језику којим говори (Spricht Sprachen) наведено је да говори српски (serbisch).

(Оригинал у породичној архиви потомака војводе Стева Вукотића.)



СРПСКА ПРАВОСЛАВНА БОГОСЛОВИЈА у Цетињу  
 С ПРАВОМ ЈАВНОСТИ (С. Н. Бр. 8266/32)  
 Број уписнице 16

**ГОДИШЊЕ СВДОЧАНСТВО**

Стојановић Војин син Вазара Јамочића рођен  
5 фебруара 1911 гоа. у Крушевицама, Херцеговина, бере православне,  
 редован ученик II разреда, добија за школску годину 1933/34 ово свједочанство:

Свето Писмо	добри
Догматичко Богословље с полемичким	добри
Библијска Историја	добри
Катихетика	добри
Апологетика	добри
Морално Богословље	добри
Пастирско Богословље са администрацијом	добри
Канонско право и познавање државно-црквених закона	добри
Литургија са црквеном археологијом	добри
Патрологија	добри
Омилистика	добри
Историја Хришћанске Цркве	добри
Историја Српске Цркве	добри
Историја философије	добри
Српски језик са књижевношћу	добри
Црквенословенски језик	добри
Руски језик	добри
Грчки језик	добри
Латински језик	добри
Енглески језик	добри
Француски језик	добри
Немачки језик	добри
Историја Срба, Хрвата и Словенаца	добри
Историја општа	добри
Педагогика с Методицом	добри
Логика са Психологијом	добри
Антропологија са хигијеном и домаћим лекарством	добри
Космографија са Паскалијом	добри
Црквено певање са правилном	добри
Теорија музике и нотна певање	добри
Владање	добри
Бредноћа	добри

Изостанци: оправданих 16 неоправданих — Према томе  
 ученик је с успехом био добрим свршно шестим разред.  
 Бр. деловодника Цетиње, 18 маја 1934 године.

Разредни старешина: Јован Стојановић  
 Ректор Богословије: Др. Мил. Ружић

Ма. 27. Закон о уставишкојму наред. Државна Богословна школа у Цетињу основана је 1888. год. одређење се налази на илустрацији, која се налази на страници 104. Државна Богословна школа у Цетињу основана је 1888. год. одређење се налази на илустрацији, која се налази на страници 104. Цетиње, 1934.

Српски језик са књижевношћу

Свједочанство Стојановић Л. Војина из Крушевица (Херцег Нови-Срез бокоцоторски) који је учио школу на Цетињу 1933/34. године. Из свједочанства се јасно види да је у православним богословијама у Краљевини Југославији наставни језик био српски.

(Мр Павле Кондић, Цетињска богословија 1865-1945, Цетиње, 2005, стр. 297.)

GOVERNATORATO DEL MONTENEGRO — COMMISSARIATO CIVILE  
 ГУВЕРНЕРСТВО ЦРНЕ ГОРЕ — ЦИВИЛНИ КОМЕСАРИЈАТ

РЕАЛНА ГИМНАЗИЈА У Цетињу  
 Уп. бр. 34

ГОДИШЊЕ СВДОЧАНСТВО

Перовић С. Ана, етн(клин) Српкиња, православна  
 рођен(а) 12 јуна 1930 год. у Бегу срес ~  
 вјере, Православне, црне је у овој школи шк. 1941/42 год.  
Први пут I-а разред и показана овај успјех:

Вјеронаука	<u>5</u>
Народни језик	<u>4</u>
Италијански језик	<u>4</u>
Немачки језик	<u>4</u>
Латински језик	<u>4</u>
Историја	<u>4</u>
Земљопис	<u>4</u>
Природопис	<u>4</u>
Физика	<u>4</u>
Хемија с минералогијом	<u>4</u>
Математика	<u>4</u>
Хигијена	<u>4</u>
Основи филозофије	<u>4</u>
Цртање	<u>4</u>
Писање	<u>4</u>
Пјевање	<u>4</u>
Гимнастика	<u>4</u>
Ручни рад	<u>4</u>
Владање	<u>5</u>

Изостанци: оправдани 45, неоправдани ~  
 Према томе ученик(ца) је с врло добрим успјехом свршио(ла) први разред.  
 Дел. бр. 388 од 30 јуна 1942 год. у Цетињу

РАЗРЕДНИ СТАРЈЕШИНА, С. Рубић  
 ДИРЕКТОР, Н. Змић

ОЦЈЕНЕ: за успјех: одличан (5), врлодобар (4), добар (3), слаб (2), рђав (1);  
 за владање: одлично (5), врлодобро (4), добро (3), лоше (1).

ИЗДАЈА КОМ. З-О ДИРЕ  
 ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ШТАМПАРИЈЕ „ОВОД“ — ЦЕТИЊЕ 1942



Ана Перовић

Свједочанство Перовић С. Ане која је учила гимназију на Цетињу 1941/42. године. Годишње свједочанство је издао окупациони фашистички Цивилни комесаријат- Гувернерство Црне Горе. Први пут у историји Црне Горе фашистичке окупационе власти су школске 1941/42. године преименовали српски језик у народни, као прву фазу брисања српског језика и његовог преименовања у црногорски.

(Оригинал документа у породичној архиви Наде и Мила Лазаревића, кћерке и сина пок. проф. Ане С. Перовић.)



**ДИГНИТЕ ГЛАВЕ!**

С њиме ступи поштом...  
 Дигните главе!...  
 Нека се зна...  
 У овоме...  
 Нека се зна...  
 У овоме...  
 Нека се зна...  
 У овоме...

или на оне којим нам правду и  
 права згазише?! Не! И никад  
 више! ..  
 Црногорски народ има своју  
 хиљадугодишњу културу и др-  
 жину независност Има своју  
 Криву и народну Династију Има  
 своју територију и свој животни  
 простор Има своју свијетлу и  
 часну народну и државну исто-  
 рију Има своју књижевност,  
 свој језик, своју вјеру и своју  
 умјетност. Има своје геније, сво-  
 је симболе и светње, своју за-  
 ставу и своје народно име Сва-  
 јом часном борбом и признатим  
 заслугама стекао је и своје При-  
 јатеље

Страна 2  
 — ЗЕТА —  
**Свјетлости на Цетињу**  
 Свјетлости на Цетињу...  
**Стигао на Цетиње**  
 Стигао на Цетиње...  
**Првија шетња**  
 Првија шетња...  
**Стари Брз пријатеља**  
 Стари Брз пријатеља...  
**Наша општина да се...**  
 Наша општина да се...

**Италијанско-црногорски  
 речник**

*Новостворене прилике  
 нужно намећу познавање  
 италијанског језика, као  
 год и за италијане учење  
 нашег језика. Ради тога  
 од данас почињемо у на-  
 ставцима објављивати  
 италијанско-црногорски ре-  
 чник, који ће обострано  
 корисно послужити Сваки  
 наш читаоц, ако редовно  
 буде пратио овај речник  
 моћи ће за врло кратко  
 вријеме научити како се  
 говори, чита и пише ита-  
 лијански и црногорски.*

**П**рви пут у историји Црне Горе фашистичке окупационе власти су 1941. године преименовали српски језик у црногорски. У листу Зета од 12. маја 1941. отпочели су са спровођењем пројекта у дјело промовишући италијанско-црногорски речник гдје пише, између осталог, следеће:  
 „Сваки наш читаоц, ако редовно буде пратио овај рјечник моћи ће за врло кратко вријеме научити како се говори, чита и пише италијански и црногорски“.

ФЕДЕРАТИВНА НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА  
НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЦРНА ГОРА

Нар. основна школа  
у Рвашима  
Срез Цетињски  
Учесник бр. 3

## СВЈЕДОЧАНСТВО

Јанковић Лубица и/или Велка народност  
Црнотарка рођен 9. VII - 1918 год. у Друшића  
Срез Цетињски Народна Република Црна Гора учесник  
1952/53. школске године први пут IV разред и показао на овај успјех

Српски језик . . . . . Српски језик . . . . . Велка

Историја . . . . .	<u>добар (3)</u>
Земљопис . . . . .	<u>добар (3)</u>
Природопис . . . . .	<u>вредан (4)</u>
Рачун са геометријом . . . . .	<u>добар (3)</u>
Цртање . . . . .	<u>добар (3)</u>
Лијепо писање . . . . .	<u>вредан (4)</u>
Пјевање . . . . .	<u>вредан (4)</u>
Ручни рад . . . . .	<u>вредан (4)</u>
Фискултура . . . . .	<u>вредан (4)</u>
Владање . . . . .	<u>вредан (4)</u>

Према томе ученик-ца је с вредан успјехом савладао  
најбољи разред у Рвашима 17-18 - 1953 год.

Учитељ IV разред, Јован М. Косић Управатељ Директор, Јован М. Косић

ОЦЕНЕ: За успјех: одличан (5), вредан (4), добар (3), сред (2).  
За изгледе: одличан (5), вредан (4), добар (3), сред (2), лоше (1).

Свједочанство **Јанковић В. Љубице** из **Друшића** која је учила школу у Рвашима (Срез Цетињски) **1952/53. године**. Из свједочанства се јасно види да је у једном периоду после Другог свјетског рата у школама Народне Републике Црне Горе био **званични језик српски**.

(Оригинал документа у архиви потомака Јанковић В. Љубице.)





## Династија Петровић-Његош.

Што учеш испод сабле турске,  
Што на вјеру праву не похули,  
Што се не хће у лашце немата,  
То се збјега у ово шпанско,  
Да гвљемо и вјра пролимамо,  
Да јувачки авиает чувамо, —  
Давно име и свету слободу! —  
П. П. Њ.



по што су скоро све угледније породице црногорске током времена досељене у Црну Гору из других српских земаља, тако је досељена и породица Петровића Његоша, и то, према предању које се у тој породици чува, из Босне, из мјеста Зјенице. То се њихово досељење односи добу владарине Ивана Црнојевића (1471—1490.). По досељењу они се настанише на Његушима у Катунској нахији.

О поријеклу и животу ове породице прије њихова досељења у Црну Гору ми врло мало што знамо, осим што нам предање казује, да су за неко вријеме прије досељења боравили у Требињу, а затим у *Његову* планини, у мјесту Церовици. Ипак, судећи по једном потпису владике Данила, гдје се он назива „Војводић српске земље“, можемо с правом закључивати, да је то била једна од старих угледнијих властелинских српских породица, која је, као и многе друге, због прилика које настадоше у Босни, пошто је Турци заузеше, напустила своје старо сједиште.

Три до четири нараштаја прошла су, може бити, док се је у тој породици родио *Петар*, по којему се и назваше *Петровићи*.

Унук овога Петра, а отац владике Данила, *Шћепан*, био је кнез Његуши, а осим тога често је ивањљан био по народним пословима код Патријарха у Пећ и тако је народне ствари заступао, да је због тога, као и због своје правичности и одлучности стекао велик глас и поштовање у народу.



Митрополит Данило  
господар Црне Горе (1697 - 1735)

**В**ладика Данило, родоначелник светородне лозе Петровић Његош, написао је својом руком на рукописном јеванђељу израђеном на пергаменту, 12. марта 1732. године, следеће :

„ Данил, владика цетињски Његош, **војеводич српској земљи**, купи ово светоје јевангелије ценоју златну 5 у Ивана Калуђеровића с Рисна, пренесено од земље молдавскије некоторим купцем. И сему ми од нашега труда управисмо сребро – образ Христов и 4 јеванђелиста и с друге стране печак од сребра пет – у све печак 10 и приложих га Патријаршији пецкој храму Вознесенија Христова...  
1732, мр.12<sup>а</sup> \*

(\* Зборник докумената из историје Црне Горе, Цетиње, 1956, стр. 104.)

# ИСТОРИЈА ЦРНЕ ГОРЕ

КЊИГА ТРЕЋА

ОД ПОЧЕТКА XVI ДО КРАЈА XVIII ВИЈЕКА

ТОМ ПРВИ

ТИТОГРАД

РЕДАКЦИЈА ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ  
1975



Митрополит Василије

**О**дговор црногорских главара у име народа Црне Горе которском провидуру Јустијану Болду, од 24. октобра 1756. године, у коме се дословице каже да су Црногорци: „Православне вјере хришћанске и закона свете цркве источне, а рода часна и света **славено – сербскога**“.\*

(\*Историја Црне Горе, књига трећа, том први, Титоград 1975, стр. 532)

532

ИСТОРИЈА ЦРНЕ ГОРЕ

Епидемије заразних болести су јако уназађивале погођене градове. Становништво неких од њих је у XVIII вијеку, у односу на раније вријеме, показивало знаке опадања.

➔ Етничка и вјерска структура градског становништва. — Историју градова под турском влашћу карактерише мијешање етничке и вјерске структуре градског становништва. Та појава је заједничка за градове у свим османским балканским посједима, па и за оне на подручју данашње Црне Горе. Огромне су разлике у саставу градског становништва у почетку и на крају турске владавине. У почетку су те структуре биле једноставније, временом су постајале сложеније, да би се доста рано претвориле у право етничко и вјерско шаренило.

➔ Етничка структура тргова и градова у вријеме успостављања османске власти одговарала је структури становништва околних села, па и ширих регија. Данашњи црногорски простор је имао српско становништво, што потврђују и домаћи и страни извори, како из тог тако и из каснијег времена. Недвосмислена потврда за то садржана је у Одговору црногорских главара, од 24. октобра 1756, на увредљиву прокламацију которског провидура Јустијана Болда, од 10. септембра 1756. године. У том свом Одговору, у име народа Црне Горе, главари дословце кажу да су Црногорци „...ПРАВОСЛАВНЕ ВЈЕРЕ ХРИШЋАНСКЕ И ЗАКОНА СВЕТЕ ЦРКВЕ ВОСТОЧНЕ, А РОДА ЧАСТНА И СВЕТА СЛАВЕНО-СЕРБСКАГО...“, истичући тиме своју и вјерску и народносна припадност и не брижући при том једну с другом.<sup>99</sup> Изузетак су чинили етнички прелазни, „гранични“ крајеви, око Скадарског језера и у Приморју, гдје се јављају српска и албанска насеља, као и насеља која су имала мијешано становништво. Градска насеља у тим крајевима имала су такође мијешано становништво. То потврђују подаци турских дефтера из XVI вијека. То потврђује и познати турски географ XVII вијека Хаџи Халифа, који, помињући у свом географском дјелу Подгорицу, Скадар и неке приморске градове, изричито каже да ту живе Срби и Албанци.<sup>100</sup> У тим градовима је већину чинио обично онај етнички елемент који је преовлађивао у околним селима.

У зетским градовима, Подгорици, Медуну и Жабљаку, основну масу становништва чинили су Срби, а у Скадру и

<sup>99</sup>а Д. Д. Вуксан, Преписка митрополита Василија, митрополита Сава и црногорских главара 1752—1756, Споменик СКА LXXXVIII, други разред 89, Београд 1938, ц. 30.

<sup>100</sup>С. Новаковић, Хаџи-Калфа или Батиб-Челебија турски географ XVII века о Балканском полуострву, Споменик СКА XVIII, Београд 1892, 53.



# ЗАПИСИ

ГЛАСНИК ЦЕТИЊСКОГ ИСТОРИЈСКОГ ДРУШТВА

Књига XIX, свеска 5 — мај 1938

Писмо Митрополита Сава московском Митрополиту Платону  
26 фебруара 1776.

Јасње о Бозе Преосвештенејши владико, ми е во Христие  
брат и господар.

Слишно по всеј Европи и в слух приходит об вашем благо-  
разумији и попеченији о светих црквах и о православији радују  
сја душеју. Того ради дерзају наше Преосвештенство утрудит и  
вам донести о обштем народу славено србском, котори обретају  
сја под тешки и несносни јарам ига турецкаго поштенијем бо-  
жеским грехом ради наших, и не само о себје и шу великому  
Преосвештенству но от свјех архијереов бијелих кото, со  
сузами и со воздыханијем просјат, Свјатјешни Правителству: ичи  
синод, Бога ради правосудија просим: Архијереј Самковсь, Ар-  
хијереј Нинтиски, Архијереј Сковски, Архијереј Новонаварски,  
Архијереј Нишки, Архијереј Ужички, Архијереј Гјелиградски, Архи-  
јереј Босански, Архијереј Херцеговачки, котори сии нагнани и  
лишени својих престолов и скитајут сја пустој горој, а ниш зато-  
чени на различнај мјеста и никакова епархија не имајет својего  
природнаго архијереја Србина, но вси нагнани и својих престолов  
лишени неправосудијем Константинополскаго Патријарха и их

Историјска грађа

299

синада, а на их мјесто наведени Греки, что у всја правила свјатих  
апостолов и свјатих отц никаковој прав не имајет мијешат сја  
Патријарх Константинополски у србски национ јешче то от прваго  
Свјатитеља Сава Просвјетитеља Србскаго како је могачно избрест  
у кајит, то јест султанске секретарије.

Того ради, иш ишенисати архијереји просјат со солзами  
Свјатјешни Правителствуиши Синод Бога ради и јединовјерија  
и јединозаконија и јединокровија с нами, сободезујте по братији  
својој нагнани и невољни лишених својих престолов неправосу-  
дијем Патријарха Константинополскаго и их синода, что против  
свјех прав црковних дјелајут и при порти светотатство купујут.  
Воздвигните престол национ србскија архиепископији, котораја от  
Греков всјакаго благолепија лишена неправедним судом Констан-  
тинополскаго Патријарха и их синода.

Вси ишенисати бијелих архијереји припадајут к трону Јеја  
Величества Христолюбиви со слезами и воздыханијем милости  
просјат. Кренкаја страто Христовеј цркви помози биједним и  
нагнаним и лишеним својих престолов, тебе Бог воздвигнао на тог  
Превисочајши престол и покори варварскија јазик и мирно цар-  
ство оградно и силу мудрости и крепости дароваи и по всеј  
иселенеј прославил.

Православнаја, правосуднаја великаја Государиња Јекатерина  
нази фијал милосердија својего на нас биједних архијереов срб-  
ских, тебе имами по Бозје заступницу.

Заступи нас при порте что Греки не би мијешали с' у србски  
национ, тим нас вечно одолжиш.

Ми на кољена дневно и ношчно будем Бога молит о Бла-  
гочестивјешој Самодержављешој великој Государињи Императрици  
Јекатерини Алексиевни и о Благовјерном Государе великом Књазе  
Павле Петрониче и о Благовјерној Государињи великој књегини  
Паталији Алексиевни, что милост божескаја не би пресјекла ту  
крон царствонат до скончанија свијета. Православни Божи Архи-  
јереју Платоне, жеже ли Бог возглаголет во серци Јеја Величества  
освободит од Греков престол србској архиепископији пекској,  
тој имајет у нашеј империји архимандрит светопочившаго Патри-  
јарха Василија Грчича, коториј прошлија рати избјегли в Росију,  
а Блаженејши Патријарх окончилсја, он Архимандрит Авакум  
годан будет за престол србски бит архиепископ, сви србски  
архијереји јего примут с радостију, да знајет турецкој јазик и гре-  
ческој, он природни Србини да знајет и обреде здјешње, просимо  
јего посплат.

300

Записи

Из того бо врјема ратна может силу крепост имајет Росија  
од Србскаго национа, как то имајет аустријски императори во  
всјакој рати с Портоју.

Тому радосни будут вси србски архијереји и вес србски  
национ и на том потишутсја с радостију, мије в руке предадо  
од свјех архијереов славено-србских, как најстаршнему и никаковој  
власти неподлежашчемоу с мојим черногорским народи.

Дља того премудри и златоглагољиви Платоне, Божји архи-  
јереју, спомошчаствујте и освободите оне биједне архијереје от  
Греков; Росији с временом заплатит сја кривију от национа срб-  
скаго, что јест најдражајше.

В прочем остају с мојим глубочајшим почтенијем и всегда-  
шњеју преданостију на вијеки пребуду вашнего Преосвјашченства  
мије во Христие Брата и Государја.

На Чернија Гори  
ва катедралној нашеј Митрополији  
Цетинье 1776. фебралја 26.

Митрополит скандаријски, црногорски и приморски  
Сава Петровић



Митрополит Сава

**М**итрополит скандаријски, црногорски  
и приморски Сава Петровић Његош  
у писму Московском митрополиту  
Платону од 26. фебруара 1776.  
године, пише о црногорском народу као  
о „славено србском“ а себе убраја у „  
србске архијереје“. Тражећи да их руска  
царица Јекатерина и митрополит Платон  
заступају како се не би Грци мијешали у „  
србски национ“, закључује да ће на томе  
бити радосни „сви србски архијереји и  
сав србски национ“. На крају истиче да је  
ову молбу пренио у име „свих архијереја  
славено – србских“.\*

(\* Записи, Гласник цетињског историјског друштва,  
књига XIX, свеска 5, Цетиње, 1939, стр. 298 – 300)



У „Грлици, календару црногорском за годину 1835.“ објављена је „Кратка историја Црне Горе“, коју је написао митрополит Петар I Петровић Његош – Свети Петар Цетињски.



Митрополит Петар I  
Свети Петар Цетињски

## 8. ЖИТЕЉИ.

Црногорци су Славено-Србскога кољена као и Херцеговци и Бошњаци, и прозвали су се тијем именовом као и ови од мјеста у које живе.

У одјелку 8. Житељи, пише између осталог следеће:

„Црногорци су Славено – Српског кољена као и Херцеговци и Бошњаци, и прозвали су се тијем именовом као и ови од мјеста у које живе“.\*

(\* Грлица, 1835, Цетиње, стр. 47)

## ГОВОР ПЕТРА I

*Љубезни витези и мила браћо!*

Наш заклето непријатељ не шћеде на моје молбе од предстојећег крвопролића одустати и да се прође наше невољне браће Брђана, но надање имам у свевишњег Бога, да ћете ви данас свирепог врага стидно са своје међе проћерати. Он је окупио силну војску, али му је војска јадна и чемерна, а више свега нама ће сила божја бити у помоћи. Ево смо дошли, мили моји витези и честити јунаци, дошли смо да с непријатељем нашу крв пролијемо; дошли смо да осветламо образ пред свијетом; дошли смо да покажемо непријатељу наше вјере, нашег имена и наше предрате слободе да смо Црногорци, да смо народ, народ вољан, народ, који драговољно за своју слободу

За то су се, мили синови и љубезна браћо моја, наши праједови борили, за то се и ми боримо, за то ће се и наше потомство борити.

Зато на оружје и на крваво поље, мили витези – да покажемо непријатељу што су кадре јуначке горе! Да покажемо да у нама неугашено србско срце куца, србска крвца врије, да покажемо како горскије јунака мишица јунаштвом надманује на бојном пољу сваког душманина!

Архипастирскиј благослов предајем вама и препоручујем вас и себе премилостивом Богу, да нам буде у помоћи, који све види и праведно руководи!

Цетиње јуна 1796. год.

**Г**овор митрополита Петра I Петровића Његоша - Светог Петра Цетињског прије поласка у бој против Махмут – паше Бушатлије 1796 године, у којем позива ратнике да докажу да: „у нама неугашено србско срце куца, србска крвца врије“\*

(\*Свети Петар Цетињски, Чудотворац и државотворац, Цетиње, 2006, стр. 106)





Митрополит  
Петар II Петровић Његош

**БОЈО.**

Три сердара и два воеводе!  
Са њихово триста соколовахъ,  
Соко Бајо су тридестъ змаевахъ!  
Мриетъ неће докъ свиѣта трае:  
Дочекаше Шенђера везыра,  
У врхъ равне горе Вртѣљке,  
И влаше се лѣтний данъ до подне,  
Некће Србинъ издати Сербина!

Благо томе ко се ту нагнао,  
Већъ га ране не боле Косовске —  
Већъ Турчина ни зашто некриви. —  
Витезови Срби Вртѣљскій  
Лучаће се вазда призирати  
На гробницу вашу освештену. —

**МНОЗИНА.**

Миђуновићъ и збори и твори!  
Србкѣнија га јоштъ рађала не  
Одъ Косова, а ни приедъ њѣга. —

**НАХИЈЕ**

Ко се с тобом поредити може  
ал' се дјелом храбрѣм показати?  
Ти си мати српске Горе Црне, 15  
убранило соколовска гн'језда!  
На тебе се тешко туже Турци,  
славе тебе прости стихотворци,  
клик јунаштва и гуслара фале,  
а највише твоја дјела славна. 20

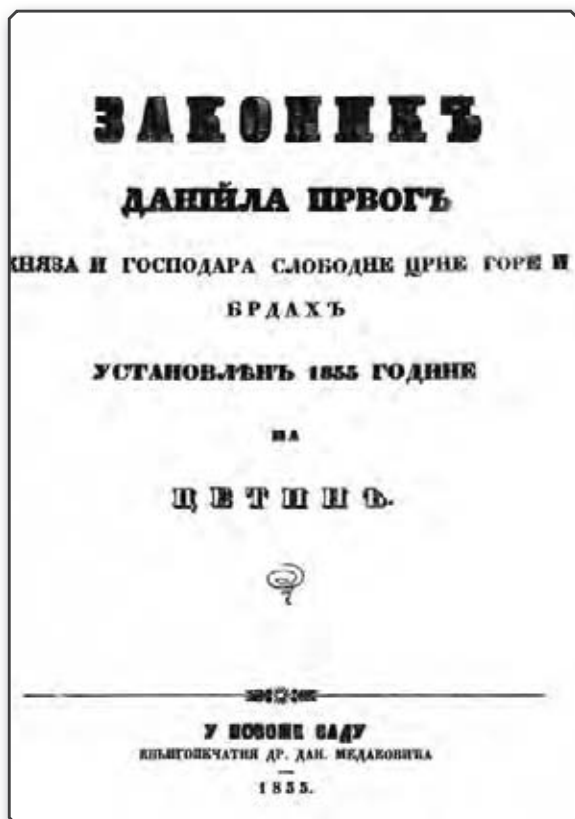
Бојевѣ те тешки одвојише,  
јек пушакѣ св'јету прогласише!  
Ломећ Турке свободу си стекла,  
о нахијо и племе витешко!  
Подобило Спарте, Картагене, 25  
а Србаљѣх дико и похвало!  
Везири те много вељи памте  
лијућ крвцу, с тобом се бијући  
и пред тобом у трку бјежећи;  
црне су им поставале мајке, — 30  
како вазда, тако и данас је.  
Амин, боже, ко до тебе може!

**НАТПИС НА ТОПУ  
СА ЖАБЉАКА**

Црногорци кад оно витешки  
Жабљак тврди турски похараше,  
онда мене старца заробише,  
на Цетинје српско донесоше.

10. марта 1835.

Пјесма “Нахије” представља похвалу црногорским нахијама и састоји се од четири акростиха, почетна слова сваког акростиха дају име одговарајуће нахије: Црница (тј. Црмница), Ријечка, Катунска, Бјелопавлицка (тј. Бјелопавлићка).



Данило I  
књаз и господар Црне Горе  
(1851- 1860)

### ДЕВЕДЕСЕТЪ ДРУГО.

И ако у овој земљи нема никакве друге народности до једине српске и никакве друге вјере до једине православне источне, то опет сваки иноплеменик и иновјерац може слободно живити и ону слободу и ону нашу домаћу правду уживати како и сваки Црногорац и Брђанин што ужива.

### ДЕВЕДЕСЕТ ДРУГО

И ако у овој земљи нема никакве друге народности до једине српске и никакве друге вјере до једине православне источне, то опет сваки иноплеменик и иновјерац може слободно живити и ону слободу и ону нашу домаћу правду уживати како и сваки Црногорац и Брђанин што ужива.

На Цетинь 23 Априла 1855 года одъ роѣня Христова

Књазъ Црногорскій и Брѣскій  
ДАНІЈАЪ, с. р.  
(М. П.)

У „Законику Данила Првог књаза и господара Слободне Црне Горе и Брда, који је установљен 1885. године на Цетињу“, у члану 92. веома прецизно пише следеће:

„Иако у овој земљи нема никакве друге народности до једино српске и никакве друге вјере до једине православне источне...“





Никола I  
књаз и господар  
Црне Горе

ПНА XXXII. На Цетињу, у Попедјолник 20 Јануара 1903.

ИН СУБТОК.  
ГЛАС ЦРНОГОРЦА  
ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.



Војвода Петар  
Стевановић  
Вукотић

О П Р О Ш Т А Ј А Р И Ј Е Ч  
ЊЕГОВОГ КРАЉЕВСКОГ ВИСОЧАНСТВА КЊАЗА ГОСПОДАРА  
НА ГРОБУ ВОЈВОДЕ ПЕТРА ВУКОТИЋА.

Тасте мили Мој, Петре Вукотићу!  
„С Чева равна Српска Војеводо!“

Вјерни, удани ратни дружи Књаза Давида Ћири и Војводе Марка, мудри сарадници Николи у његовој државној самосталности и просперитету Домоћне државе. Љубавце свијех старијих Петровића, а њо си и Ти као Патријарху синовљом љубави окружио и штолио. Дјело овога јуначког племена, Ајко цијело Ваше Државо Дито Црногорац, прасотом, чојетвом и јуначком: диван ли брже, даво ли ти све пристојаше! Дивни Црногорци!

Душоно врљине и појине Ти мила очараваше људо! Гледао сам Те у Дворовима међу Ваљевцима, гледао Те на Војини Пољанама; ах, сина Ти се дивљаше храбрости, мудрости, поносу и достојанству Твоме! — Какав брже на Савсон-дну 1858, кад на врх Окутића заглављаше Ваше Катунско Јуначко љубављу Домоћине, да Књаза Господара бојном славом окружи. Диван ли Ти пристојаше кад се јуначком руком тада на према удараше, као да вепод сребријак тога мом тракљиво Твоје Вољно Срце, да га брајки поддржаш, да их убедиш, да боље издешу, да Ти Књаза оштре, да Ти Мајку Демократију очуваш!

Какав брже на Бајану-Прото, кад Савон-ца под катунски јетак изде!  
А даво ли Ти, Петре, пристојаше оно јутро на Вучи да, кад се покрај шатора Мога добромо Твоме Вољном на рамена баци и кичену ерласаше: „Зи Мајку Катуняни!“ — А Катуняни Те послушаше све они, — као они јадни од Кошана мучица! Катуняни језгра Црне Горе, као што је Црна Гора понос цијелога Српства! Како си љубаво Катуняне, Ја знам, и као си то као мудри државник укријели и брањави се од понике да разликунеш Пломени Црногорски, јер Ти најјачи овомо био Војвода Катунски! но још и предводитиљ Хордагончача, и често пута ватешко Врљавије, којој си омаљом био!

Петре! Ја знам, Теби би мучно било да сузу-видиш у Моје око вепе овога Твога Гроба, јер још кад мачу брајки говораше ми Ти: „Троби да је орде Господарско од чалка; немо сејна Господар свој и народи бол, али нека му не поцајеш!“

Да поднежем Ја? Ја? Мој добри ратни Дружо, Савјетниче и главни Пријатељу Мој, — нисам! Нећу! и то ме ово ошје вепе Теби нук повола и љубави; то Ја парасом дошло као пошаница да Те сугам и нарицавам омаљом, вај да Те до овога Твога новог цијотонес стана доприти и чш сустиом на врљиво потеша! Али челик ми се... бих рика... Ти си ошје нешто најмољан Војвода, јер што је боље, боље било од старог нам Ошра, ваје кад све ошфон, Војеводо. Већи диво Твојета сјеломца дружи, оно је — знаш ли ја, Петре? — оно је шекито, по страд приком, по по пољанама и пла- нинама, ја се даво за слободом тузи! Пошони се Богу, Војеводо, за све оне миле ошано сјеломца, ја се тако врљиво љубаво, којима си био цијелог ошбо од нарицање младрота ошнетом; по- мољом ми даво још, Војеводо, да Ти од стране Кљаскичич, Твоје драге Шћере, од стране Мојих војвођа, од стране Твојих Ујунат Вољених Кљаскичич и Краљиче Јелене и својих Мојих војвођа, речка једно тулаш: „С Богом! Да Ти захвалом на љубави и очу- Ме шаво. И најмољом у име Црне Горе, да Ти захвалом за труд и љубави и за својом најчистијом једности.“



Војеводо Петре Вукотићу  
„С Чева равна Српска Војеводо!“

Ошје мирно, ајерни стари престојаше црногорско мјело и облика, иред Свети Храм ошн Шкљена Твога. Починај мирно, мирно! рекох, јер амаљето Давидово и Вашега јета јета ошавише и свега чувати и поштовати ошн и сшн други за њих параштија.

с Богом,  
Петре Вукотићу, „С Чева равна Српска Војеводо!“  
с Богом!

О проштајна ријеч књаза Николе I Петровића Његоша на гробу катунског војводе Петра Стевановог Вукотића 1903. године. У тексту говора пише, између осталог, следеће:

„Тасте мили Мој, Петре Вукотићу!

„С Чева равна Српска Војеводо!“

као и „Катуняни језгра Црне Горе, као што је Црна Гора понос цијелога Српства!““

(\*Глас Црногорца, бр. 4, Цетиње, 1903)

†  
**Бошко Мартиновић.**  
(1845†1890)

При ваздушну ову свеску, као из недра неба гром, велико и црно  
свјетлост угрози Цетиње, а неваљерни и опћа жалост потресе сву Црну  
Гору.

На 25 јула на јутра златкована рука нахитно-осветничка револуцион  
на леђа уби Бошка Мартиновића, командира првог батаљона прве бригаде  
и порјатичног капетана у зору мушко снаге, ни крива ни дужна, него  
само на то што је био најбољи Мартиновић, што је био глава свога  
племена!

И ти ће слава твоја звијети, Орлеа Котунски, са славом најбољих  
јуначких витезова, што их писма српска знадо, од Норва Лова до пош  
љене побједи, која има довршити ослобођење српско.

Дана ти родна земља!



(Нова Зета, 1890, бр. 6)

Командир Бошко Мартиновић,  
отац бригадира Митра  
Мартиновића председника  
владе у Краљевини Црној Гори  
и брат од ујака краља Николе

† **Новак Рамов Јововић.** 29. прошлог  
мјесеца преселио се у вјечност тај чув  
ни ратник и јунак, који је кроз деценије  
одушевљавао нашу омладину на јуначке  
подвиге, у борби за „крст часни и сло  
боду златну“.

Опијело је извршио преосвештени Е  
пископ захумско-рашки Кирил уз асистен  
цију великог броја свештенства, а на гро  
бу се са покојником опростио г. брига  
дир Б. Бошковић, са овим говором:

А ти, незаборавни црногорски витеже,  
борави мирно вјечни санак, јер си се  
достојно одужио завјетној Србиновој ми  
сли и с правом ти припадају узвишене  
ријечи највишег српскога pjesника Петра  
Ц. који је рекао: „Благо оном, ко дови  
јек живи, имао се рашта и родити“.



Новак Рамов Јововић,  
познати црногорски јунак



Сердар Шкрњо Р. Кусовац,  
познати црногорски јунак

(Глас Црногорца, Цетиње, 1910, бр. 50)

† **Сердар Шкрњо П. Кусовац**

Како што смо у прошлом броју овога листа  
јавили, у суботу, 7. маја, неуспео је своју  
плавениту и јуначку душу, сердар љубо  
тињски, Шкрња Прујичин Кусовац, чувени  
црногорски јунак, у 90-ој години живота.

Покојников је према красном Данилов  
ордену III. степена, Облићева медаља, вој  
нички и официрски Јорџовски крстони и  
многобројни ордони, домаћи и страни, а  
јунаштво и заслуге; али је овај телеграм  
И. В. Кр. В. Господара најљепши укрес и  
орден на цео рад и живот поумрлог по  
којника.

Мир нека је праху овог бесмртног  
Србина и дава му родна земља, коју је  
оросио и својом и душманском крваљу!

(Глас Црногорца, Цетиње, 1905, бр.19)



**К**њаз Никола Петровић Његош је подигао надгробни споменик 1874. године  
у Рвашима, у Ријечној нахији, великом јунаку Кењу Станкову Јанковићу,  
с натписом: „Под овом гробницом почивају кости јуначког Србина Кења  
Станкова Јанковића...“

**К**њаз Данило Петровић Његош је подигао надгробни споменик 1858. године  
у Бољевићима, у Црмничкој нахији, великом јунаку Луки Пламенцу с  
натписом: „1. јануар 1858. – Лежи Лука Српства брата- јуначки пао за премило  
Отачавство- Данило I књаз Црне Горе...“







Ђуро Л. Поповић

### 70. Име и отаџбина.

Дједо! вас је Србин родио, па с тога се ви Срби зовете. То ћете име ви до смрти ваше носити, њим ћете се пред свијетом дичити, и ако ко науми да вам мјесто њега друго какво име наметне, ви ћете онда прије умријети, него то допустити. Ви сте још мали и нејаки; но кад велики и јачи постанете, онда треба много којешта да чините за ваше отаџство, које се о вама брине, да будете срећни у животу.

Кад постанете људи, ви треба да волите ваше отаџство — Црну Гору, да

Уџбенику *Читанка за други разред основнијех школа* из 1897. године, за вријеме независне и међународно признате државе – Књажевине Црне Горе, дјеца су учила од кога су и ко су. У њему пише, између осталог, следеће:

„Дједо! Вас је Србин родио, па с тога се ви Срби зовете. То ћете име ви до смрти носити, њим ћете се пред свијето дичити, и ако ко науми да вам мјесто њега друго какво име наметне, ви ћете онда прије умријети, него то допустити“

Аутор уџбеника је Ђуро Л. Поповић, са Цетиња од Поповића из Доњег Краја, који је био први предсједник Школске комисије конституисане 1892. године и писац 15 уџбеника и приручника.



**НАША ДОМОВИНА  
КЊАЗЕВИНА ЦРНА ГОРА.**

Људи живе у кућама. Гдје се више кућа налази у близини, зове се село или варош. Од више села постаје племе. Неколико племена састављају нахију, а више нахија државу.

Ми живимо у држави, која се зове Књажевина Црна Гора и то је наша домовина, којом влада Књаз. Њу састављају десет нахија.

Около свакога села или вароши налази се: или брдо, или ријека, или равница, а тако исто и у племену и у нахији; а све што се налази у њима, то се налази и у држави, јер се држава из њих саставља.

Свако село, племе и нахија има своју границу. Па тако и наша домовина Књажевина Црна Гора има границу свога земљишта.

Сви људи, који живе у нашој домовини, јесу Срби лепим православне вјере, а има их мало римокатоличке и мухамеданске.

Сваки Србин у Црној Гори треба да васкрсно-посвећено љуби своју слободу

Народ у Црној Гори живе све сами чисти и прави Срби, који говоре српским језиком, а има их око 300.000 становника. Већина су православне вјере, а има нешто мало римокатоличке и мухамеданске вјере, али треба знати, да само сви српскога поријекла и српске народности.

Цијелу државну управу руководи **КРАЉ ГОСПОДАР.**

До 1910 године Црна Гора је била књажевина, а тада се прогласила краљевином.

Осим Црне Горе има још српских земаља у којима живе наша браћа Срби. Неки су као ми слободни, а неки нијесу, него су под туђином.

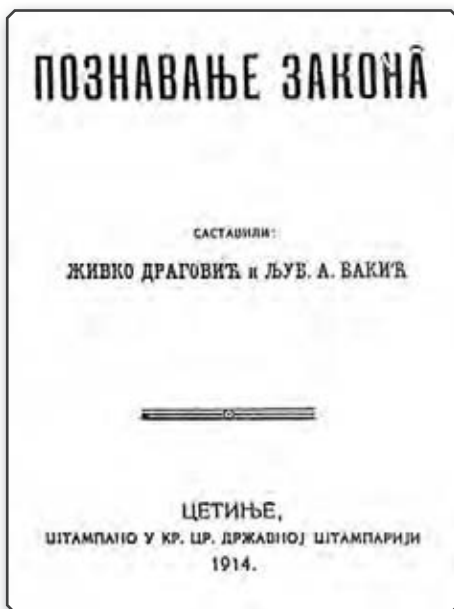
Сваки Србин у Црној Гори дужан је познати и љубити своју целокупну домовину — све српске земље, у којима живе наша ослобођена и неослобођена браћа Срби. Ниједан Србин и Српкиња, ма које вјере били, не смичу пожалити ни животи ни имање за општу српску слободу, добро и благостање. Треба да је брат мио, које вјере био, јер тешко брату без брата.

Управа Црном Гором влада Краљ Николо I, из славне српске породице Петровић-Његош. Помоћници су му: народна скупштина, државни савјет и министри. Министарстава има шест: Унутрашњи дјела, Просвјете, Правде, Спољашњих дјела, Војно и Финансије.

Удбеницима: *Земљопис Књажевине Црне Горе\** из 1899. и *Земљопис Краљевине Црне Горе\*\** из 1911. године пише да у Црној Гори живе Срби, који говоре српским језиком, већином православне вјере, а има их нешто мало римокатоличке и мухамеданске.

(\*Буро Поповић, Јован Рогановић, Земљопис Књажевине Црне Горе, Цетиње, 1899.  
\*\*Буро Поповић, Јован Рогановић, Земљопис Краљевине Црне Горе, Цетиње, 1911)





Живко Драговић



Љубомир Бакић

#### IV. НАРОД

##### 1. Народ и државна територија.

Укупни број становништва једне државе, које је везано јединством државне власти, чини народ у политичком смислу, независно од тога, да ли је тај народ једног племенског поријекла или није. Тако н. пр. рече се „америкашки народ“ и под тијем именом треба разумјети све скупа држављане Савезних Држава и ако су по народности веома разнородни. То исто вриједи и за народ француски, њемачки, руски и т. д. Појам, дакле „народ“, у политичком смислу, не поклапа се са појмом „народност“, јер је први појам много шири од другог.

##### 5. Титула и грб.

Црногорском Господару усвојена је титула „Краљ и Господар Црне Горе“, у августу мјесецу 1910. године. Прије тога имао је титулу „Књаз и Господар Црне Горе.

Грб је Краљевине Црне Горе двоглави бијели орао са царском круном над орловскијем главама, са царскијем скиптром у десној, а са шатором у лијевој канци. На прсима му је лав на црвеноме штиту. Он се означава на печатима, новцу, државним папирима, и т. д. Народне су боје: црвена, плава и бијела.

105

Односно народа наше отаџбине, ми не би никакo могли употребити назив „црногорски народ“ у смислу народности, пошто су Црногорци по народности Срби, а црногорске народности не постоје. Поред тога, на црногорској државној територији има држављана и других народности осим српске, али им то не смета, да и они, са политичког гледишта, слађају у црногорски народ.

Према овоме, треба добро разликовати појам народ у политичком и етнографском смислу, да би се избегла штетна, а више пута и опасна неспоразуми. Тако н. пр. формулу „Црна Гора је за Црногорце“, треба разумјети тако, да се у тој формули страни држављани противуставе држављанима црногорским, а сви црногорски држављани, у њиховом односу према држави, независно од њихове народности, једнаки су и равноправни.

Данашња је државна територија Црне Горе оно земљиште, које захватају њене политичке границе. То је земљиште само дио оних земаља, у којима српски народ искључиво или у великој мјери живи и које се све скупа називају Српске Земље, према су политички раздјелене између неколико држава. Од тих земаља постале су данје независне српске краљевине, које данас постоје: Црна Гора и Србија, трећи дио налази се под Аустро-Угарском монархијом, а ништа и под Бугарском.

Величина цијеле државне територије Краљевине Црне Горе износи око 18.000 □ км., на којој живи око 500.000 становника.

Државна територија не може се ни раздвајати, ни отуђивати. Њене границе не могу се ни смјњити,

Односно народа наше отаџбине, ми не би никакo могли употребити назив „црногорски народ“ у смислу народности, пошто су Црногорци по народности Срби, а црногорске народности не постоје. Поред

У приручнику *Познавање закона*, који је издат у вријеме независне и међународно признате државе – Краљевине Црне Горе 1914. године, пише следеће:

„Ми не би никакo могли употребити назив - „црногорски народ“ у смислу народности, пошто су Црногорци по народности Срби, а црногорске народности не постоје“.

Аутори приручника су су проф. Живко Драговић, члан Државног савјета и народни посланик, и правник Љубомир Бакић, министар правде у влади сердара Јанка Вукотића.

(Живко Драговић, Љубомир Бакић, *Познавање закона*, Цетиње, 1914, стр. 104 – 105)

Број 22. Цетиње 26 јуна 1909

КЊ. ЦР. БОГОСЛОВСКО-УЧИТЕЉСКА ШКОЛА НА ЦЕТИЊУ

## ШКОЛСКО СВДЕОЧАНСТВО

*Љесар Мића* Србин православне вјере, син *Његуша*  
*Љесара Његуша*, рођен 9. Октобра 1889. год.  
у *Његушима* савршио 9. школске 1908/9. год. *први* разред  
Богословско-Учитељске Школе на Цетињу и добија свједочанство *првог*  
реда *с одличјем*, а има свједожењ узвјеху из појединих предмета:

Каноничко право	<i>добро</i>
Литургија с цркви, архивологијом	<i>врло добро</i>
Омикитика	
Историја цркви с патристиком	
Апологија	
Српска језик и књижевност	<i>врло добро</i>
Црквено-српски језик	<i>врло добро</i>
Руски језик	<i>врло добро</i>
Њемачки језик	<i>врло добро</i>
Историја српска и општа	<i>врло добро</i>
Земљопис српских земаља	<i>врло добро</i>
Математика	<i>врло добро</i>
Психологија с логиком	
Педагогија	
Историја педагогије	
Школски рад	
Природне науке	<i>врло добро</i>
Хигијена с домаћим лекарством	<i>одлично</i>
Пољска привреда	
Позивање занатли	<i>добро</i>
Црквено појњење и право с паспазијом	<i>врло добро</i>
Натаљно појњење и музика	<i>добро</i>
Цртање и вајало вјештање	<i>врло добро</i>
Ручни рад	<i>врло добро</i>
Гимнастика и војничка вјештање	<i>одлично</i>

Трудио се *добријо*      Владао се *одлично*  
Изостао од школе и цркве *13* часова; обрадовао *13* није обрадовао

Разредни старјешина: *проф. Милошевић*      За Ректора: *М. Драговић*

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА К. Ц. ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

*Љесар Мића* Србин православне вјере,

Службена исправа - школско свједочанство Мића Љесара са Његуша за школску 1908/09. годину. Годишње свједочанство је издато на Цетињу у вријеме независне и међународно признате државе - Књажевине Црне Горе. Из службеног формулара- свједочанства, које је издато и штампано од стране К. Ц. Државне штампарије на Цетињу, се јасно види да је на формулару одштампано Србин православне вјере. Ово је логично јер православну богословско – учитељску школу није могао похађати Србин римокатоличке или мухамеданске вјере, као ни обратно.

Михаило Љесар је био учитељ и директор школе на Његушима.

(Оригинал документа у архиви потомака Мића Љесара на Цетињу)



ОСНОВНА ШКОЛА

у Цетињу

Број учеснице

Народност и вјера

Име и презиме родитеља

Српска - Мухамеданска  
Српска - Мухамеданска

## УВЈЕРЕЊЕ

о преложењу ђака из једне школе у другу у смислу чл. 31. Закона о народнијем школама.

Име и презиме ученика	Алија Маљевић
Дан мјесец и година рођења	у 1900. године
Мјесто рођења и област (Држава ако је мјесто ван Црне Горе)	Цетиње (Др. Црна Гора)
Народност и вјера	Српска - Мухамеданска
Име и презиме родитеља или старатеља и његово занимање	Мајка Маљевић Гурбовац
Дан, мјесец и година кад је уписан у 1 разред	Нов. 1908. године
Који је разред и у којој школи учио	1 <sup>и</sup> у Српској Мухамеданској школи
Како је походио предавања	одлично и са добрим успјехом
Како се учио и владао	врло добро и са добрим успјехом
Мјесто досадањег становања	Цетиње
Куд се одселио	на Цетиње
Примједба	Ово се уздиже издје Маљевићу са особом актом управе Црне Горе од 28. априла 1911. године.

у Цетињу 1911. год.

Учитељ 1. разряда

Милош С. Високић

Управитељ

Ратко М. Протић

Цијена комаду 10 пара

Издање и штампа Кр. Цр. Држ. Штампарије на Цетињу.

Службена исправа – Увјерење Алије Иброва Маљевића познатог трговца са Цетиња, из времена независне и међународно признате државе – Краљевине Црне Горе 1911. године. Из исправе се јасно види да је Маљевић био народности – српске и вјере – мухамеданске.

(Предраг Вукић, Српство у Црној Гори, Цетињи 2004, стр. 32.- Државни архив Црне Горе, Фонд Основна школа Цетиње, ф. 5, број 98)

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ДЈЕЛА

**СЛУЖБЕНИ ЛИСТ**

Име и презиме *Војвода Стево Вукотић*

Својеручни потпис *Војвода Стево Вукотић*

РОЂЕН		Народност и вјера	ПОДАНИСТВО (Ако је био стран поданик или је прихватио у државној подаништво број акта)	ИМЕ И ЗАНИМАЊЕ РОДИТЕЉА	НАПОМЕНА
дан, мјесец и година	МЈЕСТО				
<i>15/IV. 1862.</i>	<i>Чево</i>	<i>Српске Црковне</i>	<i>Црногорск.</i>	<i>Војвода Стево Вукотић и Драгица Вукотић</i>	

Штампано у Мр. Цв. Државној штампарији из Цетиња 1913.



Војвода Стево Вукотић

Својеручни потпис *Војвода Стево Вукотић*

Народност и вјера	ПОДАНИСТВО (Ако је био стран поданик као је примљен у црногорско подаништво број акта)	ИМЕ И ЗАНИМАЊЕ РОДИТЕЉА
<i>Српске Црковне</i>	<i>Црногорск.</i>	<i>Војвода Стево Вукотић и Драгица Вукотић</i>

**КОНДУИТА**

Г. *Командира Стева Вукотића*

За годину: *1913. год.*

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ звање и годишња плата	Мјесто, дан, мјесец и година рођења	Народност и вјера	СВРШЕНЕ НАУКЕ и досадашња служба
<i>Војв. Стево Вукотић Будимски Црковни св. са досадашњом 3841. од.</i>	<i>Чево. 15/IV. 1862. год.</i>	<i>Српске Црковне</i>	

Службене исправе војводе Стева Вукотића са Чева, из времена независне и међународно признате државе – Краљевине Црне Горе 1913. године.

Из Службеног листа издатог од Министарства унутрашњих дјела се јасно види да је војвода Вукотић био народности – Српске, вјере – православне и поданства Црногорског. Овдје нема никаквих противурјечности већ се ради о различитим појмовима, војвода Вукотић је по народности Србин а као поданик (држављанин) Црногорац. По данашњим пописним критеријумима војвода Вукотић би био: национално или по етничкој припадности - Србин, вјероисповијести – православне и држављанства (поданства) - Црне Горе или Црногорског.

Из Кондуите (официрске листе-свједочанства) издате од Министарства војног такође се јасно види да је командир Вукотић био народности – српске и вјере – православне.

(Оригинали докумената у породичној архиви потомака војводе Стева Вукотића на Цетињу)



First Name:	Govrilo	Гаврило
Last Name:	Pavicevic	ПАВИЋЕВИЋ
Ethnicity:	Montenegrin Servian	Црногорски Србин
Last Place of Residence:	Pjesivacki, Montenegro	Пјешивачки, Црна Гора
Date of Arrival:	March 4, 1912	
Age at Arrival:	35	Gender: M Marital Status: M
Ship of Travel:	Argentina	
Port of Departure:	Trieste	
Manifest Line Number:	0011	

LIST OR MANIFEST OF ALIEN PASSENGERS FOR THE UNITED STATES

Required by the regulations of the Secretary of Commerce and Labor of the United States, under Act of Congress approved February 20, 1907, to be delivered

S. S. Argentina sailing from \_\_\_\_\_ TO \_\_\_\_\_

No. on List	NAME IN FULL	Age	Race or People
11	Pavicevic Govrilo	35	Servian
12	Pavicevic Jovan	37	Servian
13	Pavicevic Joka	35	Servian

Службена потврда Гаврила Павићевића из Пјешиваца (Катунска нахија) издата у иностранству, која се односи на путовање бродом из Трста 1912. године. У једној од рубрика на енглеском језику - Ethnicity пише да је он Montenegrin Servian, тј. у дословном преводу Црногорски Србин.

Други документ је Бродски манифест издат у иностранству, гдје под редним бројевима 11, 12 и 13 за Павићевић Гаврила, Павићевић Јована и Павићевић Јока (сви из Пјешиваца) у рубрици на енглеском језику -Race or People, или у дословном преводу раса или народ, пише Servian тј. Србин.

(Оригинали докумената у породичној архиви Радоја Павићевића из Даниловграда, потомака Гаврила Павићевића)

Osnovna škola  
*Kosijerima*

Broj upisnice *35.*

ПОШТА  


## Uvjerenje

o prevođenju đaka iz jedne škole u drugu u smislu čl. 31. Zakona o narodnijem školama.

Ime i prezime učenika	<i>Radović Petar</i>
Dan, mjesec i godina rođenja	<i>16.-II-1909. god.</i>
Mjesto rođenja i oblast (Država, ako je mjesto van Crne Gore)	<i>Kosijeri - Cetinjska oblast</i>
Narodnost i vjera	<i>Srbin pravoslavne vjere.</i>
Ime i prezime roditelja ili staratelja i njegovo zvananje	<i>Luka J. Radović - tešak</i>
Dan, mjesec i godina kad je upisan u I. razred	<i>2. septembar 1917. god.</i>

*u ovoj školi.*

*Srbin pravoslavne vjere.*

Kako se ulio i vlasno	<i>Dobro.</i>
Mjesto dosadašnjeg stanovanja	<i>Kosijeri</i>
Kud se odnosi	<i>Na Cetinje.</i>
Primjedba	<i></i>

*U Kosijerima, 18. novembra 1917. god.*

Učitelj I razreda,  
*Luka Mitaić*

○

Upravitelj,  
*Nikola Adžić*

Cijena listića 19 para.

**С**лужбена исправа – Увјерење Петра Радовића из Косијера (Општина Цетиње) из времена аустроугарске окупације 1916. године, издата од војног гувернерства у Црној Гори. Из исправе се јасно види да је Радовић био народности – српске и вјере – православне. Да се примијетити да су окупационе власти умјесто ћирилице, традиционалног писма којим се писало од постанка Црне Горе, силом наметнули своје – латинично писмо.

(Предраг Вукић, Српство у Црној Гори, Цетињи 2004, стр. 119. - Државни архив Црне Горе, Фонд Основна школа Цетиње, ф. 11, број 220)





Краљевина Југославија  
Kraljevina Jugoslavlja

Подручни  
Службенички Лист — Službenički List

I. Име и презиме службеника Вукотић Глигор  
I. Име i prezime službenika

II. Рађен у месту Цетиње у месту Цетиње у месту Цетиње  
II. Rađen у месту у месту у месту  
у месту Цетиње у месту у месту  
и месту Цетиње у месту у месту

III. Националност српска српска српска  
III. Narodnost српска српска српска

Положај у државној служби, категорија и група, место службовања\*)  
Положај и државној служби, категорија и група, место службовања\*\*)  
Судија С.К. 6. гр. Врхунат суда на Цетињу  
Апелациони судија 1/4 у Вел. Руду у Богородицу

III. Narodnost српска српска  
III. Narodnost српска српска

Фотографија службеника, сваке десете године — Fotografija službenika, сваке десете године.  
(Формат — Format 5 × 7)



\*) Број дана у месецу и годинама и данима у броју година исписати словима.  
\*\*) Сваку промену података, односно категорије и групе, рукописно речом јавити за архив. Ова рубрика треба на први поглед уздати за некадашње подаци и подациј службеника.  
\*\*\*) Број дана и месеци у јединици 1 месеца и броја година исписати словима.  
\*\*\*\*) Сваки промену података, односно категорије и групе, рукописно јавити за архив. Ова рубрика треба на први поглед уздати за некадашње подаци и подациј службеника.

Чланак 27. Закона о уређењу службе државних службеника од 2. септембра 1931. год. и допуњаје се закључком из новог закона, који се уводи до  
отласка овог листа. Судећи С.К. 6. гр. Врхунат суда на Цетињу  
Чланак 12. Закона о уређењу службе државних службеника од 2. септембра 1931. год. допуњаје се закључком из новог закона, који се уводи до  
отласка овог листа. Апелациони судија 1/4 у Вел. Руду у Богородицу  
Цена 3 дина, Сваки 3 дина.  
Издање и печатање Државне штампарије Краљевине Југославије.  
Издање и печатање Државне штампарије Краљевине Југославије.

Службена исправа судије Глигора С. Вукотића са Цетиња, из времена Краљевине Југославије 1940. године. Из Службеничког Листа се јасно види да је Вукотић народности - српске и вјере - православне. (Владимир Д. Јовићевић, Будимир Алексић, Црногорско питање, Цетиње, 2003, стр.130 – Фонд досијеа судија, Државни архив Црне Горе – Цетиње)



Крсто Зрнов Поповић

Пасошка исправа Крста Зрнова Поповића, прослављеног јунак битке на Мојковцу 1916. године, једног од вођа Божићне побуне 1919. године и начелника штаба црногорске емигрантске војске у Италији. Пасошка исправа је издата од белгијских власти 1929. године у Лијежу. Из емигрантског пасоша се јасно види да се Поповић, и у иностранству изјашњавао као Србин (de nationalite – Serbe).\*

(\*Предраг Вукић, Српство у Црној Гори, Цетињи 2004, стр. 150 – оригинал документа у посједу породице М. П. Стојановића на Цетињу)



Отворено писмо Крста Зрновог Поповића опуномоћенику Владе Краљевине СХС у Црној Гори Иву Павићевићу објављено у званичном листу црногорске Владе у егзилу Гласу Црногорца 1919. године, гдје на почетку писма пише следеће:

„Читавом свијету је познато да ево шест вјекова од када Црна Гора постоји, и да су њени синови најстарији и највјернији поборници и заточеници националне наше идеје, и да је Црна Гора она земља ће се чувала и сачувала искра слободе Србинове.“

(Глас Црногорца, бр. 80, Неји код Париза, 10. децембар 1919, стр.4)

### Павићевићу!

Читавом свијету је познато да ево је шест вјекова, од када Црна Гора постоји, и да су њени синови најстарији и највјернији поборници и заточници националне наше идеје, и да је Црна Гора она земља ће се чувала и сачувала искра слободе Србинове.

Ово ти на твоју објаву отпоручује  
шеф црногорских усташа  
командир **КРСТО ПОПОВИЋ**



4) Nazionalita montenegrina

LEDATE

1) Nome e cognome Nikola Marko Petrović e Tomisavić Marko  
 2) Carica controllore sup.  
 3) Gruppo II  
 4) Nazionalita montenegrina  
 5) Luogo e l'anno di nascita Podgorica, 27.11.1892  
 6) Anzianità nel servizio 20 anni  
 7) Abitazione: Podgorica 47  
 C. d. l. n. n. 11 14 III 1942-XX-

Estratto,  
 Capo del personale  
 Matović

LEDATE

1) Nome e cognome Tomisavić Marko di Jovan Petrović Marko  
 2) Carica controllore sup.  
 3) Gruppo II  
 4) Nazionalita montenegrina  
 5) Luogo e l'anno di nascita Podgorica, 27.11.1892  
 6) Anzianità nel servizio 20 anni  
 7) Abitazione: Podgorica 47  
 C. d. l. n. n. 11 14 III 1942-XX-

Estratto,  
 Capo del personale  
 Matović

**Један завршетак**

Цетиње, 13 јуна

Бивши начелник управног одељења бивше бановине и бивши срески начелник Војислав Пекић родом из Дробњака, изјавио је пред италијанским властима, да за њега не постоји Црногорство и да се он као такав не осећа. Одмах после ове његове изјаве свиштену му је да може напусти Црну Гору. Јуче поподне Пекић је морао извршити наређење те је отпутовао са Цетиња. Његовим стојама требало би послати и све оне остале територијске лижи сахране како би се Црна Гора ослободила оваквих „родољуба“.

ТАБЕЛА ПАРТЕНА / ГОТОНОВ		БРОЈ 2 ДИКАРА	
УРЕЂУЈЕ: РЕДАКЦИЈА ОДБОР УРЕЂИОРА МИХАИЛО ВУЈАНОВИЋ Тиража: 4000 УРЕЂИВАЊЕ И АДМИНИСТРАЦИЈА РА. СЛОБОДИЋ		ГОДИШНА ПРИБИЛИЖНО 20 ДИ ЗА ПРОСТАТОК 5 ДИКАРА ПРИБЛИЖНО ТИРАЖ Тираж број 31 на 1 дим	
<b>ЗЕТА</b>			
ГОДИНА XII	Свак штампачко дело своје на издрожу уредника	НАЈБОЉИ СЕДМИ ДИКА ПОДГОРИЦА, субота, 14 јуна 1941 г.	БРОЈ 36
<b>ЦРНА ГОРА ДАНАС</b>		што што је у одређеном Црна Гора ће безусловно добити своје право у Новој Европи, и њена ће држава бити тако глеј је и савна пројекат српског народа. Црна ће не- државност бити осустрана ако тим народима неће се препреку да у извршава својим своју улогу и значај. И као што је уредил да се брзи протак 20 година	
Данас, као су се била вавски народи почели да се слободно поређајују и сапу народности изврше државност истага народа право, као су најмање могућност да свако што постоји жели подра- вати унутарнародне односе, данас народи и државе рећи све једнако да се тиме нешто изменило љубљ, јавно и унутарне, како најбољег тако и унаш народности. Црна Гора је као народ са слободом историјом, тради- цијом, културом и територи-		њих експлоатација, да дини глас у крвоточи диника, и да разликује гране народне политичке на професионалних дема- гата — припадника ср- бифанског баната, држава и слободних жондара, тако ће и касније бити да која ће по заслуги и борбе народности себи одговор у историји и на- родној Црној Гори. — В. В. Лукић	
<b>Штампа и пропаганда</b>			
Каквост за пројекат народи на народи народи		како да је Црна Гора политички и њена држава	

Први пут у историји Црне Горе фашистичке окупационе власти су у службеним исправама 1942. године промијениле црногорцима народност. Умјесто српске народности, ухапшеним црногорцима су уписивали „Nazionalita : montenegrina“ (Нација: црногорска). Ово се јасно види на службеним исправама ухапшених Васа Кусовца, са Љуботиња и Томовић Марка из Подгора ( Срез цетињски).\*

Ономе ко није прихватио промјену српске народности у црногорску нацију, слиједио је прогон од фашиста из окупиране Црне Горе. Тако је бивши срески начелник Војислав Пекић на Цетињу, отац великог писца Борислава Пекића, добитника Његошеве награде, само из тог разлога протјеран из Црне Горе.\*\*

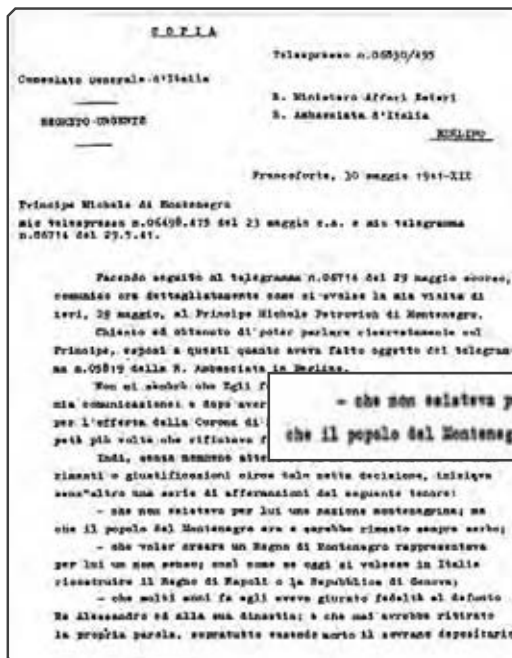
(\* Оригинална докумената у посједу потомака Бранка Б. Маркуша на Цетињу)  
 (\*\* Зета, Подгорица, 14. јуна 1941, бр. 36, стр.2)

## ТЕКСТ ТЕЛЕГРАМА – МАЈ 1941.



Принц Михаило  
Петровић Његовић

За вријеме фашистичке окупације Црне Горе министар иностраних послова Италије гроф Галеацо Ђано је преко италијанске Амбасаде у Берлину и Генералног конзулата у Франкфурту уговорио састанак са принцом Михаилом Петровићем Његошем који се налазио у ратном заробљеништву у Њемачкој. Мисија је повјерена генералном конзулу грофу Ђованију Батисти Сери ди Касано, који је о разговору са принцом Михаилом од 29. маја 1941. године поднио строго повјерљиви извјештај сљедеће садржине:



Телеграм бр. 06830/495  
„Генерални конзулат Италије

ХИТНО ПОВЈЕРЉИВО  
Краљ. Министарство иностраних послова  
Краљ. Амбасада Италије  
БЕРЛИН  
Франкфут, 30. маја 1941 – XIX

Предмет: **Принц Михаило од Црне Горе**

мој телеграм бр. 06498.475 од 23. маја, и мој телеграм бр. 06714 од 29.5.41.

Одговарајући на телеграм број 06714 од 29. маја саопштавам детаљно како се одвијала моја посјета од јуче, 29. маја, принцу Михаилу Петровићу од Црне Горе.

Мој разговор са Принцом почео је опрезно. Да бих са њим разговарао предочио сам му садржај телеграма бр. 05819 Краљевске амбасаде у Берлину.

Не изгледаше ми да је савладао изненађење мојим саопштењем, а потом је захвалио Италијанској Влади на понуди Краљевске Круне Црне Горе. Одмах се изјаснио и неколико пута поновио да ову понуду одбија из формалних разлога.

Затим је, не тражећи од мене никаква додатна објашњења или правдања за своје прецизне одлуке почео без двоумљења серију тврдњи сљедеће садржине:

- да за њега не постоји црногорски нација, да је народ Црне Горе био и да треба да остане заувјек српски;

- да стварање Краљевине Црне Горе за њега представља нонсенс, као кад би данас неко хтио у Италији да рестаурира Напуљску Краљевину, или Републику Ђенову;

- да се он давно заклео на вјерност покојном краљу Александру и његовој династији, и да никада неће погизати дату ријеч; поготово кад је мртав суверен депозитар заклетве;

- да ако неко има стварне симпатије према Њемачкој и Италији тај мора да осуди рат који су оне повеле. Он је чврсто увјерен да ће оне на крају бити поражене. Објашњава зашто је толико сигуран у британску побједу. Процјењује да ће се у рат укључити Сједињене Америчке Државе и да ће то одлучити. Сматра да ће америчке војне снаге у почетку бити усмјер на Португалију и Шпанију,

- на жеље црногорског народа да га поздраве на трону краља Николе као унука који је тестаментом одређен од утемељивача династије Петровић Његош одговара да то види само као извјестан морални дуг.

Принц Михаило ми се топло препоручио и ставио до знања да он према њеном величанству краљици и царици, својој узвишеној тетки, гаји максимално уважавање, живу наклоност и дубоку захвалност и да ће према њој сачувати своја непомућена осјећања за цио живот.

На крају овог извјештаја наглашавам да је Принц према мени показао особиту љубазност. Он је сутерисао да се црногорска краљевска круна понуди његовом рођаку принцу Роману, који живи у Риму.

Потписао: Ђовани Батиста Сера ди Касано”\*

(\*Факсимил телеграма – извјештаја италијанског конзула о разговору са принцом Михаилом Петровићем Његошем објавио др Радоје Пајовић у фељетону „Тринаестојулски устанак у италијанским и нашим изворима“ у наставку број 11. под насловом „Нико неће на пријесто“, Побједа, Подгорица, 9. јул 2001, стр.18)





## ЋИЛАС О ЦРНОГОРСКОЈ НАЦИЈИ

• Насуђењима после рата Ви сте се декларисали као Србин, а раније Вас је „био глас” да сте отац црногорске нације?

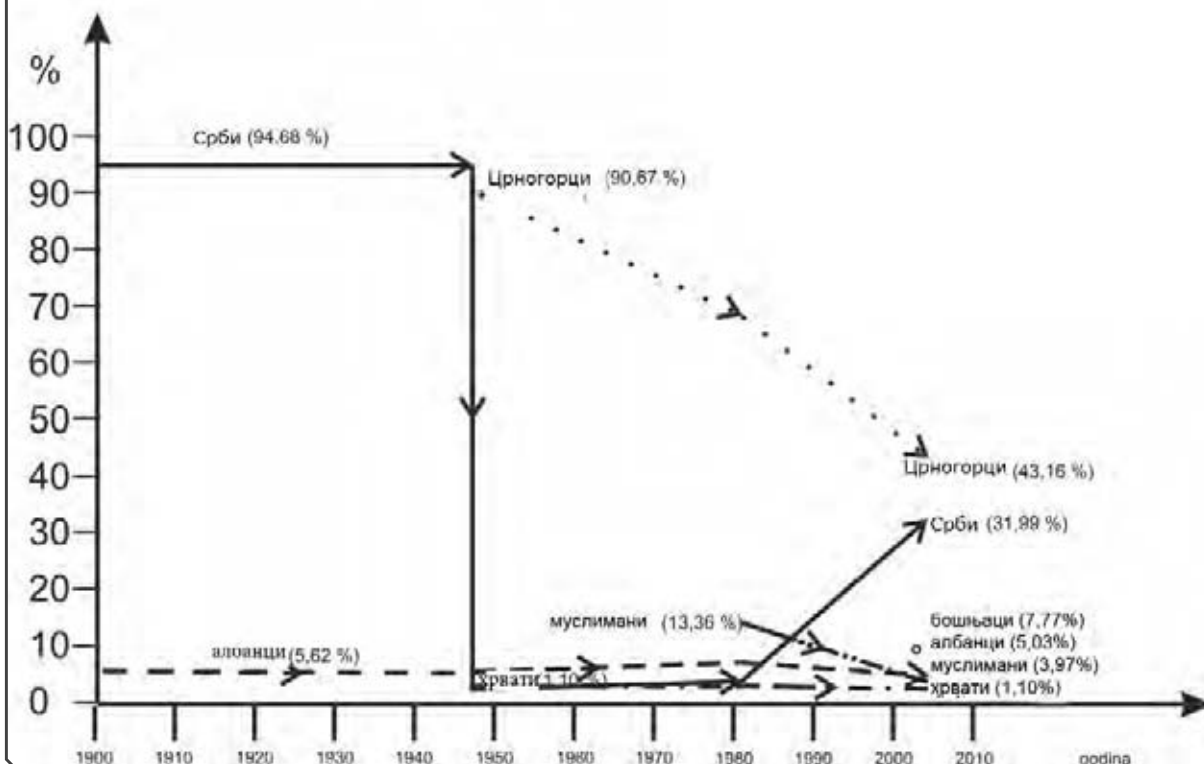
- Осећам се Србином из Црне Горе. Подвлачим ово из Црне Горе ради некакве локалне разлике од Срба у Србији. Јесте, владало је предубеђење да сам ја творац црногорске нације, ако неко може да створи нацију...

• Зар мислите да Црногорци немају националне особености?

Да су се Црногорци формирали у нацију бесмислено је са научне тачке гледишта. Али је чињеница да су Црногорци имали некакву посебност која се касније, са владикама почетком 18. века развија у праву државу. Доказ те некакве посебности менталитета и јесте што се у политичкој борби формира држава: све је то остало у црногорској свести као историјско памћење које није ишчезло. А етнички се може говорити само о локалитету који имате у свим нацијама. Као, рецимо, у Србији, Шумадија се разликује од Мачве, а да не говоримо о Нишу, Лесковцу или источној Србији. Испричао бих вам анегдотски разговор пре рата између мене и оца. „Црногорци јесу Срби,” — тврдио је он. — Али нису прави, — одговарао сам ја. „Ако Црногорци нијесу Срби, онда Срба и нема” — закључио је он. И ту има тачности јер идеја српства у 18. веку најјача је у Црној Гори, а у Србији у 19. веку...

(Момчило Ђорговић, Ћилас, Београд, 1989, стр. 123 – 124)

Национални идентитет (%)	1909. г. Књажевина Црна Гора	1948. г. Комунистичка Република Црна Гора	1981. г. Социјалистичка Република Црна Гора	2003. г. Република Црна Гора
Срби	94,38	1,78	3,32	31,99
Црногорци	0,00	90,67	68,54	43,16
Албанци	5,62	5,15	6,46	5,03
Хрвати	0,00	1,80	1,81	1,10
Муслимани	0,00	0,00	13,36	3,97
Бошњаци	0,00	0,00	0,00	7,77



Неспорна службена документа из времена Књажевине и Краљевине Црне Горе показују да су се Црногорци по народности исказивали као Срби и да говоре српским језиком, независно од тога коју су вјеру исповиједили. Такође је то неспорно и за Албанце, независно од тога коју су вјеру исповиједили. На првом попису у Књажевини Црној Гори 1909. године исказивање је било према језику и сасвим као вјеродостојан се може узети податак из табеле о проценту Срба и Албанаца, јер не противурјечи документима из тог времена. **Из табеле и графикана се види да се Црногорци први пут пописују као нација 1948, Муслимани 1981 и Бошњаци 2003. године.\***

(\*Бијела књига, Референдум у Црној Гори 2006, зборник докумената, Подгорица, 2007, стр. 21.)



Свети Сава је написао животопис свог оца Стефана Немање – Житије Светог Симеона (Студенички типик из 1207. године) у којем пише следеће:

„Нека вам је знано о овом блаженом оцу нашем ктитору господину Симеону, од рођења његова па до смрти. **Рођење његово било је у Зети на Рибници...**“

Свети Сава је утемељио 1219. године Зетску епископију (како се називала данашња Митрополија црногорско - приморска), на Михаљској Превлаци код Тивта у манастиру Светог Архангела Михаила. За првог зетског епископа је поставио свог ученика Илариона (Шишовића), из Грађана у Ријечној нахији.

Од времена проглашења за светитеље Свети Сава и Свети Симеон Мироточиви се у континуитету славе у некадашњој Зети и данашњој Црној Гори, о чему недвосмислено говоре црквени и државни календари.



Свети Сава и Свети Симеон са житијем Светог Саве, икона из манастира Мораче



МЕСЕЦИ		Српски	Црпски
1	14	1. Јануар	1. Јануар
2	15	2. Фебруар	2. Фебруар
3	16	3. Март	3. Март
4	17	4. Април	4. Април
5	18	5. Мај	5. Мај
6	19	6. Јуни	6. Јуни
7	20	7. Јули	7. Јули
8	21	8. Август	8. Август
9	22	9. Септембар	9. Септембар
10	23	10. Октобар	10. Октобар
11	24	11. Новембар	11. Новембар
12	25	12. Децембар	12. Децембар

МЕСЕЦИ		Српски	Црпски
1	14	1. Јануар	1. Јануар
2	15	2. Фебруар	2. Фебруар
3	16	3. Март	3. Март
4	17	4. Април	4. Април
5	18	5. Мај	5. Мај
6	19	6. Јуни	6. Јуни
7	20	7. Јули	7. Јули
8	21	8. Август	8. Август
9	22	9. Септембар	9. Септембар
10	23	10. Октобар	10. Октобар
11	24	11. Новембар	11. Новембар
12	25	12. Децембар	12. Децембар

14. јануар 1494. године – Свети Сава, први Архиепископ српски  
 13. фебруар 1494. године – Свети Симеон српски, нови Мироточиви

**П**рва документа о слављењу Светог Саве, Светог Симеона Мироточивог и Светог Стефан Дечанског из времена настајања Црне Горе под тим именом, имамо управо у књигама које су штампане 1494. године на Цетињу у Црнојевића штампарији. Из календара *Цетињског молитослова* за 1494. годину јасно се види да се и у вријеме династије Црнојевић славе тројица светитеља из светородне лозе Немањића. У јануару се слави Свети Сава, у фебруару Свети Симеон Мироточиви и у новембру Свети Стефан Дечански.\*

(\*Репринт овог календара је објављен и 1994. године на Цетињу у студији проф. Бошка Мијановића *Пасхални циклус Бурђа Црнојевића*, у издању Матице црногорске)



Иван Црнојевић

## ХРИСОВУЉА БЛАГОЧЕСТИВОГ ГОСПОДИНА ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА ВЛАДАРА ЗЕТСКЕ ЗЕМЉЕ

*Иван Црнојевић божијом милошћу господар Зетски*

„И оградих храм у мјесту које се зове Цетиње, у славу и хвалу те Госпође и мајке Божије, у име Њеног Рождства. И направих при њему манастир за упокојење монаха, и назвах га Митрополијом зетском, ако буде угодно милостивој Гроспоћи. (И поставих ту мирополита зетскога кир Висариона, који је био у то вријеме, да влада свим а послѣје њега (његови) насљедници). И приложих томе светоме храму колико ми би могуће, у договору са мојом супругом и синовима...

**Ово што сам приложио овоме светоме храму Пречисте нијесам никоме силом промијенио нити одузео што нијесам ја коме дао или родитељи моји...**

У договор с преосвештенима оцима архијерејима, с преосвештеним митрополитом зетским господином Висарионом и епископом господином Вавилом и са свом братијом учинисмо да буде свагда овђе у манастиру Пречисте општежитије, па имали мало или много; ни један брат да не смије тећи за себо ништа, нити у своју ћелију држати, но да је све заједничко, као што је то узаконено свуда у светим и божанственим манастирима, ђе су општежитија. Ако би се ко ријешѣо разрушити општежитије или својевољно преступи закон општежитија - таквога нека сакруши мајка Божија тијелом и душом, и нека буде проклет, и изагнан из манастира; као преступник Божји и неваљалац.

И тако нашом ријечју рекосмо ја и сва моја властела и поданици наши, са заклетвом и руке наше потписом утврдише за вишу похвалу овоме часном храму пресвијетле владичице наше Богородице и дјеве Марије...

**Молим се Твојој милости Пречиста Владичице Богородице, која си родила Творца и Бога мога, прими овај мој мали прилог као дар себи, као што је Твој син и Бог наш примио оне двије лепте убоге удовице. Покри ме кровом милосрђа твога и буди ми помоћница у дан страшнога суда.**

Онога кога одреди Бог да послѣје мене заповиједа овом земљом, или син мој, или унук мој или, по Божјем допуштању, ко год од другога племена, или народа, најсрдачније молим и закљичем, да ово што приложих, узаконих и потврдох, остане на вијек не такнуто овоме светоме храму Преславне Мајке Бога нашега, као што и ја ништа не узех светим црквама, но колико могах приложих и потврдох. Ако кога научи сијач злоће и наш противник ђаво да штогод одузме од овога што смо записали - такав нека буде проклет од снажне деснице Владике нашега Творца неба и земље и од силе часнога и животворећега крста, од 12 врховних апостола и од 70 осталих, од 318 никејских светих отаца и од свијех који су од вјекова Богу угодили и нека буде подобан Јуди издајнику и онијема који рекоше: „Узмите, узмите, распните га, крв његова на нас и на дјецу нашу” и нека таквоме мајка Божија буде супарница на страшноме и нелицемјерноме суду.

Године 6993. писа се мјесеца јануара 4. дан на Ријечи.

Тога ради потписујем и стављам наш обичан печат на знање свакоме.

**У Христа Бога благовјерни и Богом чувани Господар зетски Иван Црнојевић.\***

(\*Извод из Хрисовуље Ивана Црнојевића написане 1485. године, из књиге преводиоца и приређивача др. Божидара Шекуларца Црногорски анали или Цетињски њетопис, Цетиње, 1996, стр.95-103)





Свети Сава и Свети Симеон Српски – илустрација из Празничног Минеја који је 1538. године штампао војвода Божидар Вуковић Подгоричанин (фотос из примјерка Музеја града Подгорице)



Свети Никола и Свети Стефан Дечански – илустрација из Празничног Минеја који је 1538. године штампао војвода Божидар Вуковић Подгоричанин (фотос из примјерка Музеја града Подгорице)



Војвода Божидар Вуковић Подгоричанин  
- рад Риста Стијовића



Грб војводе Божидара Вуковића  
Подгоричанина

Наслеђу наше културне баштине, **Војвода Божидар Вуковић Подгоричанин (1460 – 1540)** и његово дјело, представљају изузетну појаву. Најљепша богослужбену књига и примјер графичког занатства овог периода јесте **Зборник — Празнични Минеј**, чије је штампање почело 11. јуна 1536. а завршено 19. јануара 1538. године. Ову књигу је војвода Вуковић штампао на пергаменту и поклонио манастиру Хиландару. На њој је радио јерођакон Мојсије из Будимља. Она је **украшена управо илустрацијама на којима су Свети Сава и Свети Симеон Српски и Свети Стефан Дечански и Свети Никола.**



480 Spisi Kongregacije za propagandu vere u Rimu o Srbima

294

1640.

*Relazione di Francesco Leonardi Missionario Apostolico in Pastrovichi Di Servia, et Albania*

Serviani così detti dal Regno di Servia, tutti d'idiana Illirico, usavano il rito greco, et sono disseminati non solo per quel Regno, ma anco per diverse Provincie già dominate dalli Rè Stefani di Casa Nemagna adherenti alla Servia, come Romania dall'Oriente, che confina con la Bulgaria, e Grecia; la Provincia chiamata da loro Terra del Rè Stefano da Settentrione, che termina alle Rive del Danubio, la Zemla Inferior, et Superiore de Meszogiorno alli Confini d'Albania, Herzegovina dall'Occidente, et altre Provincie sotterranee alla Bosnia, nella quale parimente si trova grandissima moltitudine del medesimo Rito.

Riconoscono per Capo della Chiesa loro il Patriarca di Pechi, quale perchè prima risiedeva à Prizen Patria di Giustiniano Imperatore, fu da questo dichiarato essente, et così non rende ubbidienza al Constantinopolitano, nè riconosce altro Superiore. Hà sotto di se quarant'uno trà Metropoliti, e Vescovi, alcuni di quali sono stati instituiti da lui doppo, che s'è dilatato in quelle parti l'Imperio Ottomano, perchè si corre in alcuni luoghi di crava nuovamente qualche Sangiano dal Gran Turco, così s'instituisva nuovo Vescovo dal Patriarca. Li Vescovati à lui soggetti dalla parte Occidentale sono:

- di Prizen,
- di Scopia,
- di Rama,
- di Novorazar,
- di Miloservo,
- di Besodervo,
- di Temisaf,
- di Bescherecha,
- di Vassaz,
- di Belgrado,
- di Pozaga,
- di Zvonich,
- di Vagievo,
- di Zenta,



Kotor, 30. III 1643.

*Relazione del Missionario Giovanni Pasquali*

„Izveštaj misionara Ђовани Пасквалија о својој мисији у „епархији српског епископа“, који резидује у манастиру на Цетињу. Тако се и данас чува уписана на алабара Црне Горе Црнојевића. Према Пасквалију, под цетињску епархију спадају: Црна Гора, Жабљак, Подгорица, Љешко поље, Цуче, Озриваши, Бјелаци, Побори, Цељен, Црнаца, Жута, Мирци, Обод, Јањевдо, Салоси, Ораховци, Рисан и Нови са територијом. У овим местима живи око 7.000 „Срба шизматика“ и око 1.000 муслимана. Пасквали ће покушати да их преведе на римокатоличку вјеру, с тим да задрже источни обред у богослужењу.“

Emin[entissimi]mi e Reverendissimi S[igno]ri P[ad]roni Col[le]ndissimi

La carica della mis[sio]ne, che per gra[tia] di cotesta Sacra Congreg[ati]one de Propag[an]da Fide sostenge in q[ues]ta Prov[inc]ia, mi da occasione di riverire humil[men]te V[ostre] E[m]inenze R[everendissimi]me, rappresentandoli come vado esercitando q[ues]to spiritual ufficio nella Vigna del Sig[no]re, con particular affetto, e sollicitudine, non perdonando punto alle laboriose fatiche e sanguigni sudori di continui viaggi, e pericoli della vita. Ho q[ues]to mio esercitio nella diocese di Mons[igno]r Vesc[ovo] di S[an]ta Maria di Cetigne Greco Serviano sotto il Turco, ove al pres[en]te sono l'antiche memorie di Conte Zarnovich, à cui q[ues]ti popoli hogi di portano perpetua osservanza. Sotto q[ues]to Vesc[ovato] sono li Villaggi, che seguono:

- Monte Negro,
- Xabineh,
- Podgoritz,
- Gliescopoglie
- Zuzze,
- Hoarhniche,

Документи 481

di Montenero, di Trebine, di Herzegovina, di Licha, di Bossina.

Di quelli dalla parte Orientale non n'ho havuto ancora notizia.

Con occasio[n]e della mia Mis[sio]ne in Pastrovichi sono penetrato in Montenero, e Zenta; e dall'osservanza di costumi, e qualità di questi crederei che si possa congetturare la speranza dello frutto spirituale fra gl'altri.

Sotto il Vescovato di Montenero, oltre tutto Montenero, che si distende dalli confini di Rizzano sin'al Territorio di Scutari per cinquanta miglia in lunghezza; son'anco Pastrovichi, Garbagi, Lustizza, e Cartoli. Tutti questi luoghi faranno 50 mila anime, e d'avantaggio. Montenero, e Garbagi sono soggetti al Turco. Cartoli, Lustizza, e Pastrovichi alla Repubblica Veneta.

Sotto Zenta sono Podgorizza, Vassovich, Bratonovich, Bilopavlovich, Piperi, Miskulichi, Kraina, Marcovich; parte di Spizza. Questa Diocese, ch'abbraccia tutto quello, che si comprende di là dalla palude Iabeste, e del fiume Morazza sin'alle pianure di Servia, farà più di 80 mila anime.

Li Preti Serviani, che sono Sacerdoti non'insieme Curati, e Parochi senz'altra admissio[n]e, ò approvatio[n]e. Molti, che sovrappassano 18 anni son'ordinati Sacerdoti, non ostante che l'Euologia ricerca l'età di 30 anni. Le Cure non sono certe, nè perpetue. N'in quelle si ricerca l'institutio[n]e d'Ordinari; mà qualst[vo]glia particolare à mo piacere elegge, e muta il Curato.

500 Spisi Kongregacije za propagandu vere u Rimu o Srbima

Biellize, Pobori, Dobro, Ceclen, Zarniza, Zuppa, Mirac, Obod, Xagnevdo, Salosi, Orahovaz, Risano città e Castelnuovo con il territorio appresso. In q[ues]ti luoghi vi sono di Greci Serviani Scismatici, et Heretici in circa sette mila anime con li Turchi appresso più di mille, con li quali popoli per la conoscenza, che dalla mia gioventù si mantiene, passa una Intrinsichezza di scambiavel amore; Per tanto attenderò con ogni spirito, mediante il Divin aiuto d'estirpar da loro li falsi dogmi, ne i quali sono imbibiti, conservandoli sempre nel loro Greco rito, ma catholico, accusando gl'errori, che professano; Se bene vi è fra di loro l'ignoranza, e ostinatione, dove la dottrina non vale, senza la mano di Dio, che li faccia conoscere et emendare li falsi dogmi, et errori, per reddurli poi alla via della salute.

[...]

Cattaro li 30 Marzo 1643.

Di V[ostre] E[m]inenze R[everendissimi]me Humil[issimi]mo e devotissimo S[ervito]re Giovanni Pasquali Mis[sionario] della Prov[inc]ia di Dalmatia.

SOCG, vol. 61, f. 186rv, 186v.

**А**тиканска документа из 1640. и 1643. године за вријеме столовања Митрополита Цетињског Мардарија I Корнећанина.

У првом документу из 1640. године Папски мисионар Франческо Леонарди, који је упорно радио на унијаћењу православних Срба у Паштровићима и у Боки Которској, прилаже попис српских православних епархија које припадају Пећкој патријаршији, **Из документа се види да је Митрополија црногорска 1640. године дио Пећке патријаршије тј. Српске православне цркве.**

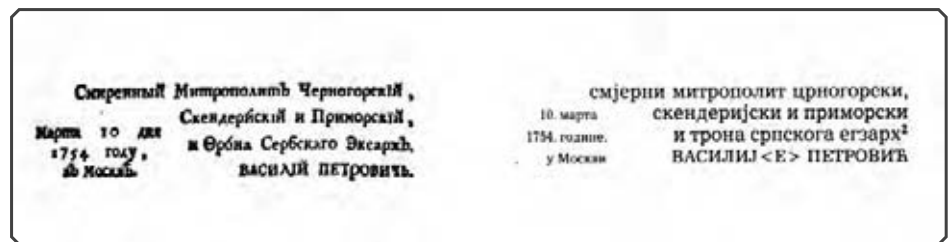
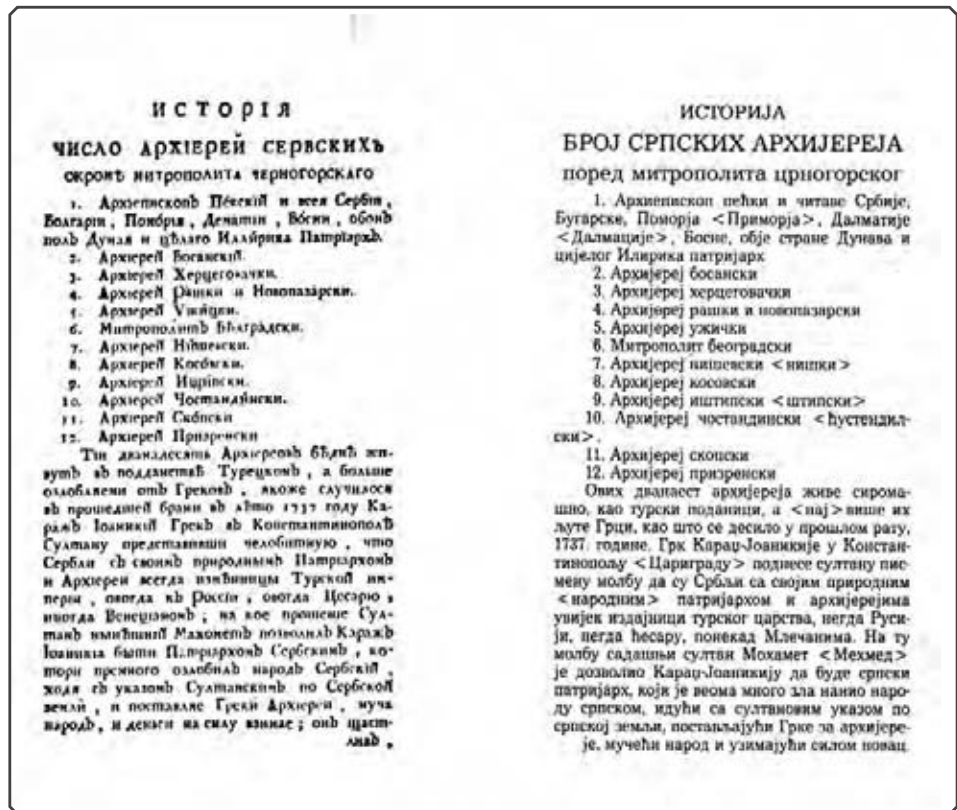
У другом документу из 1643. године Папски мисионар Ђовани Пасквали подноси извјештај о својој мисији у „епархији српског епископа“ чије је сједиште на Цетињу и прилаже списак мјеста која су у саставу Цетињске епархије. **Истиче да у овим мјестима живи око 7.000 „Срба шизматика“** (како римокатолици називају православце) које ће покушати да преведе на римокатоличку вјеру.\*

(\*Марко Јачов, *Spisi Kongregacije za propagandu vere u Rimu o Srbima 1622 - 1644, I том*, Београд, 1986, стр.480, 481, 599 и 600)

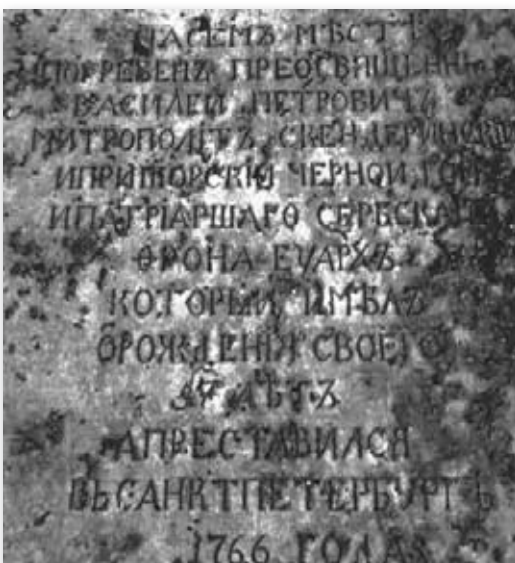




Митрополит  
Василије Петровић Његош



**У** Историји о Црној Гори коју је 10. марта 1754. године написао Митрополит Василије Петровић Његош, а штампано у Москви, наводи поред себе остале српске архијереје и потписује се као „Смјерни митрополит црногорски, скендеријски и приморски и трона српскога егзарх“. Из његове историје се јасно види да је Митрополит црногорски Василије Петровић био српски архијереј и егзарх (заступник) Патријарха српског.\*  
 (\*Митрополит Василије Петровић, *Историја о Црној Гори*, уредник Сретен Перовић, Цетиње – Титоград, 1985, стр. 26, 27, 90 и 91)



**Н** адгробна плоча Митрополита Василија Петровића Његоша, у Санкт Петербургу. Пуни назив титуле на надгробној плочи гласи: „Митрополит скендеријски, приморски, црногорски и патријаршијског српског трона егзарх“. На плочи је уклесан грб са двоглавим орлом и лављом главом испод.



Митрополит Петар I Свети  
Господар Црне Горе 1789 - 1830

## ЗАПИСИ ГЛАСНИК ЦЕТИЊСКОГ ИСТОРИЈСКОГ ДРУШТВА Књига XXI, свеска 3 — март 1939

### ЦРНА ГОРА У ДОБА МЛАДОСТИ МИТРОПОЛИТА ПЕТРА I

(1)  
Митрополит Петар I Петровић Његош родио се на Његушима 8 септембра 1748 године од оца Марка Дамјанова<sup>1)</sup> и мајке Анђе-лије Мартиновић из племена Бајица. Из дјетињства Петра I не

Црна Гора у доба младости митрополита Петра I - 1799. г. 137

11) Желимо да митрополит црногорски зависи од пећскога патријарха у Србији. Кад садашњи митрополит умре, пристајемо за сад, да његов наследник буде рукоположен у Карловцима, али да увијек буде изабран по старом обичају, т. ј. да га бирају: гувернадуре, потчињени главари и цио народ црногорски, али само догле, докле Турци буду владали Србијом, те не можемо да га слободно пошаљемо у Пећ.

Тачка 11. акта из 1799. године који је црногорска депутације упутила аустријској царици Марији Терезији, последије разговора са канцеларом кнезом Кауницом у Бечу. Депутацију су чинили: гувернадур Јован Радонић, архимандрит Петар Петровић и сердар Иван Петровић. Из акта је јасно да депутација, у којој је био будући Архиепископ цетињски и митрополит црногорски Петар I Петровић Његош, сматра Митрополију црногорску као неодвојиви дио (епархију) Пећке патријаршије, тј. Православне српске цркве.

#### ЦРНОГОРЦИМА И БРЂАНИМА

От Нас Владике Петра

Благородној господи духовним и мирским чиновниким и старјешиним и свијех Црногорцима и Брђанима драги поздрав и архипастирскоје благословеније.

Дајем ви на знање, како дође ка мене показатељ овога писма честни јеромонах Софрониј, постриженик пећкога патријаршескога манастира, будући соборно од игумана и братије послат искати од благочестивих Христијан молостињу на вспомошћествовање оне свете цркве, на коју су Турци велики данак и глобу поставити, пријетећи, ако не би оно благо дали, да ће и цркву и манастир разурити и свештеника посеђи и повјешати, како што су многе манастире разурили и свештенике побили.

Ја знам ваше биће и состојалије и вашу убоштину и сиромаштину, у коју се находите, али је оно српска црква свега славеносрпскога народа и мати свијех српскијех црквах, у коју су патријари наши стојали и коју су цари наши оградили. Тога ради, љубезна браћо, не одреците се по својој јакости, колико је кому могуће милостије и помоћи у ову светују обитељ приложит, да је откупите и сохраните од разоренија, да и вас бог сохрани од свакога зла и од сваке биједи и напасти.

Ја сам поменутому господину оцу Софронију допустио, да при овом случају може челој исповиједати, која желе на исповиједаније приступити, и свакога архипастирски советујем и молим, да приступите к њему како к духовному оцу и врачу за исцјеленије душевне немоћи ваше и за спасеније душах ваших.

В прочем Богу вас препоручујући остајем ваш доброжелатељ.

Цетиње, 16. фебрара 1822.

ВЛАДИКА ПЕТАР

Посланица митрополита Петра I Петровића Његоша - Светог Петра Цетињског Црногорцима и Брђанима 1822. године, у којој о Пећкој патријаршији каже следеће: „али је оно српска црква свега славено – сербскога народа и мати свијех сербскијех црквах, у којој су патријари наши стојали и коју су наши цари оградиле“.\*

(\*Свети Петар Цетињски, Чудотворац и државотворац, Цетиње, 2006, стр. 89)



## КАЛЕНДАРИ ЦРНОГОРСКИ ИЗ ВРЕМЕНА МИТРОПОЛИТА ПЕТРА II ПЕТРОВИЋА ЊЕГОША



КАЛЕНДАР  
за годину  
1835.

Удникъ митрополитскогъ вѣдѣногъ

Одъ сегоднешнегъ вѣдѣногъ нѣма . . . . . 7347  
до сегоднешнегъ вѣдѣногъ . . . . . 6348.  
Одъ вѣдѣногъ . . . . . 5495.  
Одъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ . . . . . 5093.  
Одъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ . . . . . 4598.  
Одъ ГОДИШНЕГЪ ЛАХТОСТА . . . . . 1835.  
Одъ вѣдѣногъ нѣма вѣдѣногъ . . . . . 3212.  
Одъ вѣдѣногъ нѣма вѣдѣногъ . . . . . 373.  
Одъ вѣдѣногъ Турецкогъ Наредногъ . . . . . 512.  
Одъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ . . . . . 302.  
Одъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ . . . . . 432.  
Одъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ . . . . . 412.  
Одъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ вѣдѣногъ . . . . . 393.  
Одъ вѣдѣногъ Турецкогъ Наредногъ и  
вѣдѣногъ Грчкогъ Наредногъ . . . . . 382.

ЈАНУАРИЈИ мѣсецъ 31 данъ:

1.	1 <sup>о</sup> Свѣтлоу Свѣтлоу	13	Свѣтлоу
2.	Свѣтлоу Свѣтлоу Р.	14	Свѣтлоу
3.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	15	Свѣтлоу
4.	Свѣтлоу Свѣтлоу	16	Свѣтлоу
5.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	17	Свѣтлоу
6.	Свѣтлоу Свѣтлоу	18	Свѣтлоу
7.	Свѣтлоу Свѣтлоу	19	Свѣтлоу
8.	Свѣтлоу Свѣтлоу	20	Свѣтлоу
9.	Свѣтлоу Свѣтлоу	21	Свѣтлоу
10.	Свѣтлоу Свѣтлоу	22	Свѣтлоу
11.	Свѣтлоу Свѣтлоу	23	Свѣтлоу
12.	Свѣтлоу Свѣтлоу	24	Свѣтлоу
13.	Свѣтлоу Свѣтлоу	25	Свѣтлоу
14.	Свѣтлоу Свѣтлоу	26	Свѣтлоу
15.	Свѣтлоу Свѣтлоу	27	Свѣтлоу
16.	Свѣтлоу Свѣтлоу	28	Свѣтлоу
17.	Свѣтлоу Свѣтлоу	29	Свѣтлоу
18.	Свѣтлоу Свѣтлоу	30	Свѣтлоу
19.	Свѣтлоу Свѣтлоу	31	Свѣтлоу



ЈАНУАРИЈИ мѣсецъ 31 данъ:

1.	1 <sup>о</sup> Свѣтлоу Свѣтлоу	13	Свѣтлоу
2.	Свѣтлоу Свѣтлоу Р.	14	Свѣтлоу
3.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	15	Свѣтлоу
4.	Свѣтлоу Свѣтлоу	16	Свѣтлоу
5.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	17	Свѣтлоу
6.	Свѣтлоу Свѣтлоу	18	Свѣтлоу
7.	Свѣтлоу Свѣтлоу	19	Свѣтлоу
8.	Свѣтлоу Свѣтлоу	20	Свѣтлоу
9.	Свѣтлоу Свѣтлоу	21	Свѣтлоу
10.	Свѣтлоу Свѣтлоу	22	Свѣтлоу
11.	Свѣтлоу Свѣтлоу	23	Свѣтлоу
12.	Свѣтлоу Свѣтлоу	24	Свѣтлоу
13.	Свѣтлоу Свѣтлоу	25	Свѣтлоу
14.	Свѣтлоу Свѣтлоу	26	Свѣтлоу
15.	Свѣтлоу Свѣтлоу	27	Свѣтлоу
16.	Свѣтлоу Свѣтлоу	28	Свѣтлоу
17.	Свѣтлоу Свѣтлоу	29	Свѣтлоу
18.	Свѣтлоу Свѣтлоу	30	Свѣтлоу
19.	Свѣтлоу Свѣтлоу	31	Свѣтлоу



ЈАНУАРИЈИ мѣсецъ 31 данъ:

1.	1 <sup>о</sup> Свѣтлоу Свѣтлоу	13	Свѣтлоу
2.	Свѣтлоу Свѣтлоу Р.	14	Свѣтлоу
3.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	15	Свѣтлоу
4.	Свѣтлоу Свѣтлоу	16	Свѣтлоу
5.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	17	Свѣтлоу
6.	Свѣтлоу Свѣтлоу	18	Свѣтлоу
7.	Свѣтлоу Свѣтлоу	19	Свѣтлоу
8.	Свѣтлоу Свѣтлоу	20	Свѣтлоу
9.	Свѣтлоу Свѣтлоу	21	Свѣтлоу
10.	Свѣтлоу Свѣтлоу	22	Свѣтлоу
11.	Свѣтлоу Свѣтлоу	23	Свѣтлоу
12.	Свѣтлоу Свѣтлоу	24	Свѣтлоу
13.	Свѣтлоу Свѣтлоу	25	Свѣтлоу
14.	Свѣтлоу Свѣтлоу	26	Свѣтлоу
15.	Свѣтлоу Свѣтлоу	27	Свѣтлоу
16.	Свѣтлоу Свѣтлоу	28	Свѣтлоу
17.	Свѣтлоу Свѣтлоу	29	Свѣтлоу
18.	Свѣтлоу Свѣтлоу	30	Свѣтлоу
19.	Свѣтлоу Свѣтлоу	31	Свѣтлоу



ЈАНУАРИЈИ мѣсецъ 31 данъ:

1.	1 <sup>о</sup> Свѣтлоу Свѣтлоу	13	Свѣтлоу
2.	Свѣтлоу Свѣтлоу Р.	14	Свѣтлоу
3.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	15	Свѣтлоу
4.	Свѣтлоу Свѣтлоу	16	Свѣтлоу
5.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	17	Свѣтлоу
6.	Свѣтлоу Свѣтлоу	18	Свѣтлоу
7.	Свѣтлоу Свѣтлоу	19	Свѣтлоу
8.	Свѣтлоу Свѣтлоу	20	Свѣтлоу
9.	Свѣтлоу Свѣтлоу	21	Свѣтлоу
10.	Свѣтлоу Свѣтлоу	22	Свѣтлоу
11.	Свѣтлоу Свѣтлоу	23	Свѣтлоу
12.	Свѣтлоу Свѣтлоу	24	Свѣтлоу
13.	Свѣтлоу Свѣтлоу	25	Свѣтлоу
14.	Свѣтлоу Свѣтлоу	26	Свѣтлоу
15.	Свѣтлоу Свѣтлоу	27	Свѣтлоу
16.	Свѣтлоу Свѣтлоу	28	Свѣтлоу
17.	Свѣтлоу Свѣтлоу	29	Свѣтлоу
18.	Свѣтлоу Свѣтлоу	30	Свѣтлоу
19.	Свѣтлоу Свѣтлоу	31	Свѣтлоу



ЈАНУАРИЈИ мѣсецъ 31 данъ:

1.	1 <sup>о</sup> Свѣтлоу Свѣтлоу	13	Свѣтлоу
2.	Свѣтлоу Свѣтлоу Р.	14	Свѣтлоу
3.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	15	Свѣтлоу
4.	Свѣтлоу Свѣтлоу	16	Свѣтлоу
5.	Свѣтлоу и Свѣтлоу	17	Свѣтлоу
6.	Свѣтлоу Свѣтлоу	18	Свѣтлоу
7.	Свѣтлоу Свѣтлоу	19	Свѣтлоу
8.	Свѣтлоу Свѣтлоу	20	Свѣтлоу
9.	Свѣтлоу Свѣтлоу	21	Свѣтлоу
10.	Свѣтлоу Свѣтлоу	22	Свѣтлоу
11.	Свѣтлоу Свѣтлоу	23	Свѣтлоу
12.	Свѣтлоу Свѣтлоу	24	Свѣтлоу
13.	Свѣтлоу Свѣтлоу	25	Свѣтлоу
14.	Свѣтлоу Свѣтлоу	26	Свѣтлоу
15.	Свѣтлоу Свѣтлоу	27	Свѣтлоу
16.	Свѣтлоу Свѣтлоу	28	Свѣтлоу
17.	Свѣтлоу Свѣтлоу	29	Свѣтлоу
18.	Свѣтлоу Свѣтлоу	30	Свѣтлоу
19.	Свѣтлоу Свѣтлоу	31	Свѣтлоу

Календари црногорски из времена Митрополита Петра II Петровића Његоша штампани у Митрополитској књигопечатњи на Цетињу: 1835, 1836, 1837, 1838 и 1839. године. Из свих црногорских календара Његошевог времена види се континуитет прослављања Светог Саве, као и Светог Симеона Мироточивог и Светог Стефана Дечанског.

## Химна Светом Сави

Ускликнимо с љубављу  
Светишћелу Сави  
Српске цркве и школе –  
Светишћелској глави.  
Тамо венци, тамо слава  
Где наш српски ђасцир  
Сава,  
Појшће му Срби  
Песму и ушројшће!



С неба шаље блаослов  
Свети Ошћац Сава;  
Са свих сштрана сви Срби  
С мора и Дунава  
К небу шаве шодшћиншће  
Саву шаво ушледашће.  
Саву, српску славу,  
Пред шресшћолом Творца!  
Блашодарна Србија,  
Пуна си љубави  
Према своме шасшћиру  
Светишћелу Сави.  
Босна и Херцеговина  
Светшћој Саве деговина.  
С шшобом славе славу  
Светишћелша Саву.

Здраво Среме, Банашће  
И Србија Сшћара;  
Раванице, чувај нам  
Тело Кнез Лазара;  
Црна Гора, сесшћро мила,

Здраво и шш с нама била,  
Да слаavimo славу,  
Светшћој Оца Саву.

Милешево слави се  
Телом Светшћој Саве,  
Коша Славе сви Срби  
С обе сшћране Саве;  
Синан-шаша вашћру шали,  
Тело Светшћој Саве сшћали,  
Ал' не сшћали славе,  
Нишћи сшћомен Саве.

Да се српска сва срца  
С шшобом уједине,  
Сунце мира, љубави,  
Да нам свима сине,  
Да живимо сви у слози,  
Свети Сава, шш шомози.  
Почуј шлас свој рода,  
Српскоша народа!



Црква Светшћој Саве на Рбеушима (родном мјесшћу  
мишћрошћолишћа и владара Црне Горе из светшћородне  
лозе Петшћровишћ Његош)

КРАЉ НИКОЛА I ПЕТРОВИШћ ЊЕГОШ

## Пјесна Светом Сави

У свом двору на Рибници  
шодранио краљ Немања,  
сшћар и брижан, а живошћом  
ршћавоша одвек сшћашања;

Светшћа Црква, Вјеро Светшћа,  
у шшвоме ме шриме крилу,  
драју Зешу, краљевину,  
шш зашшћишћи моју милу;

у шш име шриносим шш  
на жршћвеник младосшћ моју;  
Црква Светшћа, Вјеро Светшћа,  
милосшћ за род шросим  
шшвоју!

Дашћ' му душу, дашћ' му  
живошћ,  
сшћособносшћи све му дашћи,  
шш ће мила домовина  
као алам кам засшћашћи,

а да нам је она љешша,  
слобода је ресишћ' мора;  
слободи је колијевка  
Немањина Црна Гора.

Прирасшћашће да сшћечешће  
родном крају славе нове,

да дуј светшћи одужишће  
и аманешћ од шрошћлосшћи,  
да у шробу од радосшћи  
Немањине шену косшћи

и да харносшћ укажешће  
наше кшћше светшћој шлави,  
и захвални на вјекове  
осшћанешће Светшћом Сави!

Пред Савиндан, 1912.

(одломци из шјесме)

Иа почетку историјата химни у Црној Гори стоји свечана пјесма у славу Светог Саве, првог српског просветитеља, која је извођена 14. година раније од прве државне химне Књажевине Црне Горе. **Школска химна Светом Сави је не само прва, већ и најдуговјечнија химна у историји Црне Горе.**

За вријеме владавине књаза Данила I Петровића Његоша 1856. године почиње да се Свети Сава и као просветитељ слави у Црној Гори, као школска слава. Зато се у народу каже: „Свети Сава - школска слава“. На свечаностима по школама ђаци су пјевали „Химну Светом Сави“. Свети Сава је био празник који су сви празновали од малога до великога, од старца до дјетета, на челу са краљем и господарем Николом I Петровићем Његошем, који је написао пјесму Светом Сави 1912. године и коју су дјеца у школама рецитовала.





Краљ Никола Први

**К**огу вјерни и далековиди краљ Никола, за чије вријеме Цетињски манастир - духовно огњиште владика и владара свих Петровића поприми и изглед породичног маузолеја, изрази свој однос и поштовање доносиће **Указ о праву својине над земљиштем Цетињског манастира 17. јуна 1895. год.** у којем пише сљедеће:

**„МИ  
НИКОЛА ПРВИ  
по милости Божјој  
КЊАЗ И ГОСПОДАР ЦРНЕ ГОРЕ**

**Наш славне успомене претходник, Зетски Господар Иван Црнојевић, основавши на Цетињу манастир као столицу Зетских Митрополита, обдарио га је разним добрима, међу којима се налази и велики дио цетињског поља.**

Кроз зла времена, што су прелећела изнад српског народа, уништивши му и траг државног живота, **ова задужбина Ивана Црнојевића, посљедњег независног српског Владаоца**, тако обилато обдарена, била је у стању да сачува у непрекидности Државну мисао, коју је у оној олујини тај мудри српски Владаоц склонио под Орлов Крш; и сем тога, **да сачува до наших дана једину епископску столицу од оних, што је Св. Сава подигао у српској држави.**

Пошто се у новије доба на цетињском пољу, и то на својини манастирској, засновала варош, која се све више развија; да сачувамо ову задужбину побожног Владаоца и тим да обезбиједимо овоме манастиру опстанак одлучили смо и наређујемо:

1. Да се сва лактарина, што су дужне плаћати куће вароши Цетиња, сакупља у засебну манастирску касу са свим осталим приходима са манастирских земаља у цетињском пољу;

2. Да манастир овај свој годишњи приход сваке године улаже у куповање напокретних добара у Нашој држави, како би тим своју данашњу имовину умножио, те и даље у будућности могао благотворно дјеловати у области Свете Православне Цркве и српског народа.

**Овијем најсвечаније потврђујемо манастиру право својине земљишта, на ком се цетињска варош, Наша Престоница, подиже, те дајемо свакоме на знање, да ово земљиште остаје за сва идућа времена у искључивој својини цетињског манастира свето и неприкосновено.**

**Света Цетињска Митрополија бдиће над овим манастирским правом, Господаром Иваном Црнојевићем дарованим и овим Нашим Указом потврђеним.**

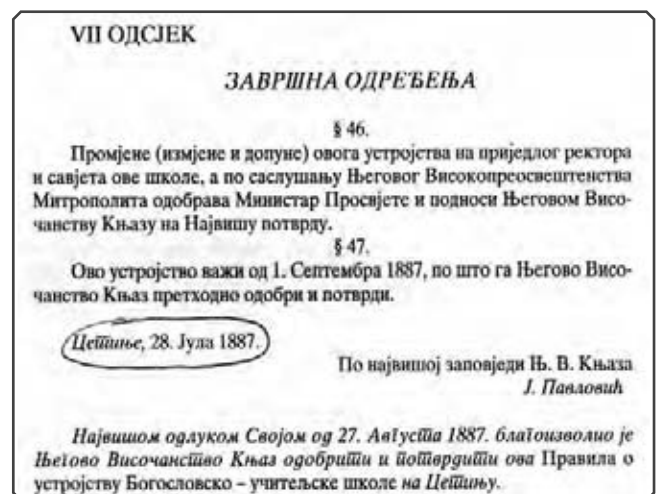
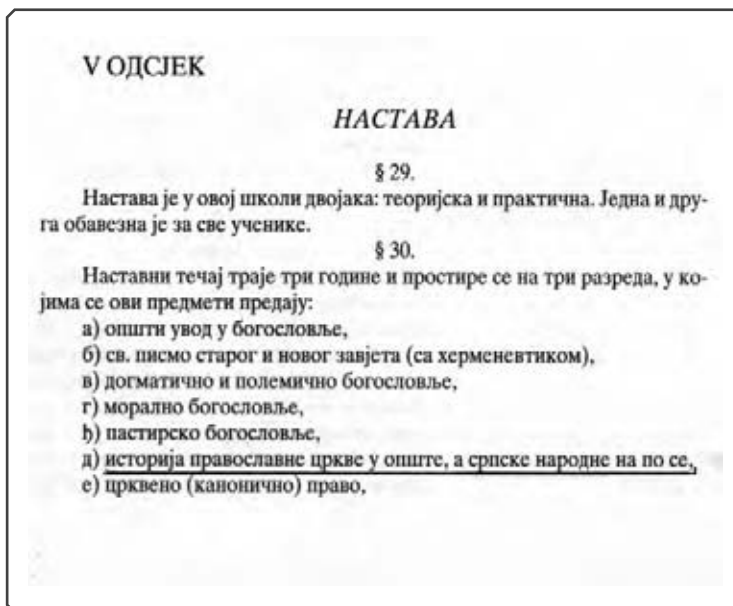
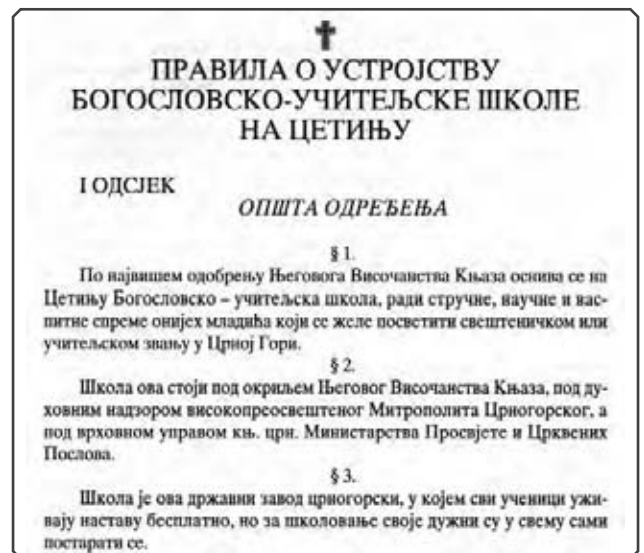
У нашој Престоници Цетињу на двадесетпети дан рођења Нашега Насљедника Књаза Данила, 1895.

**НИКОЛАЈ“\***

(\*Грлица – Календар црногорски, Цетиње, 1895, стр. 64; Глас Црногорца, Цетиње, 24. јуна 1895, стр.1)



Матуранти Богословско-учитељске школе  
1912. године



Правила о устројству Богословско – учитељске школе на Цетињу из 1887. године у независној и међународно признатој држави - Књажевини Црној Гори. Према наставном плану учила се: историја православне цркве уопште, а српске народне на по се.\*

(\*Павле Кондић, Цетињска богословија и њено духовно – просвјетно зрачење 1863 – 1945, Цетиње, 2005, стр. 272 – 286; Бранко Павићевић, Радосав Распоповић, Правни и политички акти од значаја за историју државности Црне Горе- зборник докумената, књига II, Подгорица, 1998, стр. 171 - 172)





Битка на Вучјем долу -  
Петар Лубарда

Наше Високо Преосвешћено  
Милостииво Архиепископство

Најре дошао мој син Свџа со братица  
Казати даје у два пута пришлоуоао Вашим  
Високо Преосвешћеном, и да гае благо-  
изволим ли пре диано прилики га.

Исто дакеве једну слубоу јену Цашу  
прилику са велики прикладности  
за Коуту Каза да смеје послати мене  
на дог а ја даје дарујет цркви на  
Свџу храму св. Василије асфрштора  
пудав.

Пре велики Ваше сјтаве  
спреша мене и волики дог. Не могу ви  
отисати мој велики благодарнос и за-  
хвалнос на Вашем Архиепископском  
сјтаву и дару.

Сјтавесе да мене и наше цркве  
сјтавесе Бог Вас да Вас оживи  
дуго година здраво и весело на по-  
нос и на дџу Свџе цркве и  
Српског Народа.

У овоу моје искреке и жи ве смеје сто  
коти Бог воликоао.

Вашега Високо Преосвешћено  
Лажавоуки Слуга.

Ваново 13 Јула 1902. Пот. Никола Ковачевић

**И**смо командира граховско –  
рудинског батаљона Николе  
Ковачевића митрополиту цр-  
ногорском Митрофану Бану из  
времена независне и међународно  
признате државе – Књажевине Црне  
Горе, 1902. године. У писму командир  
Ковачевић жели црногорском митрополиту  
Митрофану Бану да га Бог поживи на  
дику „Српске цркве и Српског народа“.

(Предраг Вукић, Српство у Црној Гори, Цетиње  
2004, стр. 149 - Архив Цетињске митрополије,  
ф. 69, бр. 1326)



### 7. Крсно име

Свака српска кућа има по један дан у години, који особито слави; то је крсно име, свети или благ-дан, слава, свечарство. Те славе су још из оног доба, кад су наши стари из своје многобожачке вјере прешли у вјеру хришћанску. Тај прелазак Срби обично нијесу чинили на највеће празнике, за то су и ријетки свечари на највеће празнике, него о мањима. Највише има свечара на Никољ-дан, Јовањ-дан, на Ђурђев-дан, Митров-дан и Аранђелов-дан. Кад која породица слави, види се по икони, што стоји у зачељу у соби. Дан тај не мијења нико, него прелази с кољена на кољено, и сви

16

Славу има и свака општина. То је онај дан, кад слави црква. Тада славе сви заједно, који тој цркви припадају. — Свака српска школа и сви Срби ђаци славе Светога Саву, првог српског просвјетитеља.

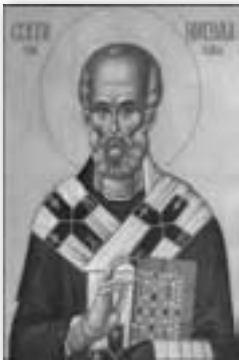
Сваки ђак 4-ог разреда треба да зна лијепо отпојати и црквени и свој свечарски, па и светосавски тропар, кондак, и да зна све главније из живота свог свеца.

У одбенику *Читанка за четврти разред основнијех школа* из 1909. године, за вријеме независне и међународно признате државе – **Књажевине Црне Горе**, дјеца су учила о породичним славама и о школској слави. У одбенику пише, између осталог, следеће:

„Свака српска кућа има по један дан у години, који особито слави; то је крсно име, свети или благ – дан, слава, свечество. Те славе су још из оног доба, када су наши стари из своје многобожачке вјере прешли у вјеру хришћанску.

**Свака српска школа и сви Срби ђаци славе Светог Саву, првог српског просветитеља“.** \*

(\*Ђуро Поповић, *Читанка за четврти разред основнијех школа*, *Цетиње*, 1909, стр.14 -16)



Свети Никола



Свети Јован Крститељ



Свети Георгије



Свети Архангел Михаило



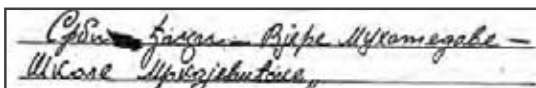
Свети Димитрије



Свети Сава



**Т**елеграм ђака народном посланику из Капетаније мркојевићке, кадији барском Муртезиру – Мурату Карађузовићу од 25. октобра 1906. године, поводом избора за прву од народа изабрану Скупштину у историји Црне Горе. Као заслужна и у народу популарна личност декретом краља Николе 1911. постаје члан Државног савјета, док је за муфтију муслимана Црне Горе постављен 1912. године. У Првом свјетском рату је био командант мухамеданског батаљона. У Краљевини СХС члан Радикалне странке и њен посланички кандидат, на изборима 1927. године. Из потписа телеграма се види да у независној и међународно признатој држави – Књажевини Црној Гори, поменути ђаци су **народности – српске и вјере – мухамеданске (муслиманске).**\*



(\*Народни музеј Црне Горе - Цетиње, архив Двора, фонд краља Николе, док. бр. 94/1.)



Кадија Муртезир Карађузовић (други слијеве стране) са митрополитом Гаврилом Дожићем приликом освећења цркве Светог Јована Владимира, у Добрим Водама, код Бара 1936. године



Др Никола Добречић 1912. године

**Д**р Никола Добречић рођен је у Старом Бару 1872. године. Као Србин римокатоличке вјере на основу Конкордата између Свете Столице и Црне Горе из 1886, упућен је на школовање у Рим 1890. године. Завршио је теологију и философију а за свештеника је рукоположен 1898. године. За Арцибискупа барског и Примаса српског је именован 1912. године. Као велики поборник уједињења Црне Горе и Србије 1919. године ишао у Ваатикан да тражи признање за Краљевину СХС. Родољубље и патриотизам исказивао је више пута у Првом и Другом свјетском рату. Упокојио се 1955. године, и по опоруци сахрањен, у својој задужбини, цркви Светог Николе, у Бару.

Поводом педесетогодишњице владавине краља Николе и проглашења Црне Горе за Краљевину 1910. године др Никола Добречић, будући Арцибискуп барски и Примас српски, посветио је краљу Николи збирку пјесама. Њу чине седам већих пјесама исписаних српским, италијанским, латинским и француским језиком (Јубиларне пјесме, Цетиње, 1910). Добречић је вјеровало у књажеву националну мисију ослобођења преосталог дијела поробљеног српског народа:

“Бог ти дао здравље лијепо  
Твоја рука нек нас води  
Јер је она Српству била  
А и биће пут к слободи.  
Славна ова светковина  
Јубилеја светог Твога  
Нек продужи срећу Твоју  
На спас српства — наду Српства  
Неослобођенога...” \*

(\*Шербо и Јасмина Растодер, Др Никола Добречић, Арцибискуп барски и примас српски 1872 – 1955, Будва 1991, стр.116.)

115  
 Записник  
 Светог Синода Православне Цркве у Црној Гори од 16. децембра 1918. године  
 о уједињењу Православних цркава у Црној Гори и Србији, тј. поновном васпостављању Пећке патријаршије, постоји само Православна Црква у Црној Гори и Митрополија Црногорска.

Записник  
 Светог Синода Православне Цркве у Црној Гори,  
 одржаног у резиденцији Митрополита  
 Црногорске, дана 16. децембра 1918. године.

За се независна Српско-Православна  
 Црква у Црној Гори уздиже с аутокефалом  
 над Православном Црквом у Краљевини  
 Србији



Митрополит  
 Митрофан Бан



Митрополит  
 Гаврило Дожић



Епископ Кирил  
 Митровић



Бакон Иван  
 Калуђеровић

Из записника сједнице Светог Синода Православне Цркве у Црној Гори од 16. децембра 1918. на којој је донијето рјешење о уједињењу Православних цркава у Црној Гори и Србији, тј. поновном васпостављању Пећке патријаршије, постоји само Православна Црква у Црној Гори и Митрополија Црногорска.

Чим се Црна Гора васпостави, митрополит пећки има бити проглашен са свима његовим историјским правима за патријарха цјелокупне српске православне цркве. Тога се права Црна Гора као вјечно слободна српска држава и као ослободитељка Пећи неће смјети никада одрећи. У противном она би се огријешила и зрела свом народу, који није никад дозволио да се са њеног амвона чује проповјед заробљеног олтара.

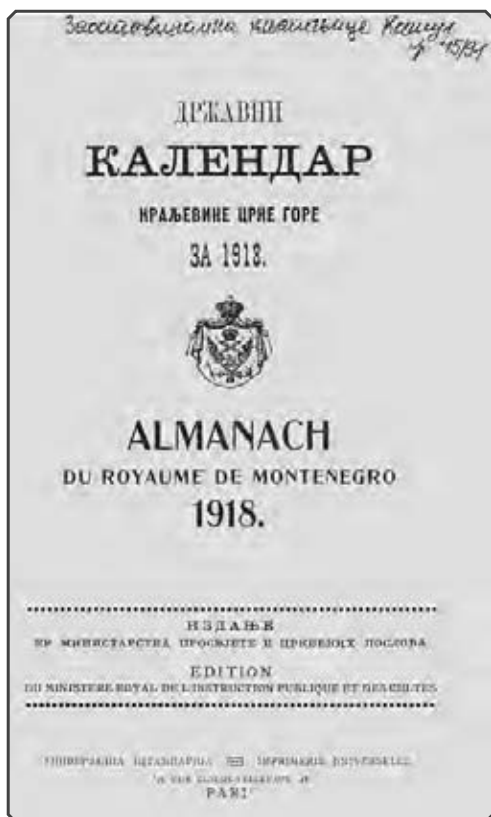
Према историјском праву наше цркве једино митрополиту пећком припада право да буде патријарх цјелокупне српске православне цркве.



У Гласу Црногорца, званичном гласилу црногорске Владе у егзилу, који је излазио у Неји, код Париза, од 24. септембра 1920. године о Српској Патријаршији (скоро двије године послје њеног васпостављања) пише: „Према историјском праву наше цркве једино митрополиту пећком припада право да буде патријарх цјелокупне српске православне цркве...“

Чим се Црна Гора васпостави, митрополит пећки има бити проглашен са свима његовим историјским правима за патријарха цјелокупне српске православне цркве. Тога се права Црна Гора као вјечно слободна српска држава и као ослободитељка Пећи неће смјети никада одрећи. У противном она би се огријешила и према свом народу, који није никад дозволио да се са њеног амвона чује проповјед заробљеног олтара“.





Књаз Никола I Петровић Његош  
из млађих дана

1918

ДАНИ	ЈАНУАР	JOURS	JANVIER
П	1 Оброк, Г-дње, Бог. В. (Н. Г.)	L	15 Hilaire
У	2 Силвестар, дана ривали	M	15 Maur
С	3 Малахија ч. мученик Горифо	M	16 Marcel
Ч	4 Евстахије, арх. српски	J	17 Antoine
П	5 Теодозит и Теодор (Врсташ-дан)	V	18 Prisca
С	6 <b>Богородица</b>	S	19 Sulpice
П	7 <b>Сабор Јов. Крститеља</b>	D	20 Sebastien
П	8 Георгије и Кирил	L	21 Agés
У	9 Мученик Валентино	M	22 Vincent
С	10 Григорије, епископ	M	23 Raymond
Ч	11 Преподобни Теодозје	J	24 Babylos
П	12 Мученица Татјана	V	25 S. Paul
С	13 Ерменко и Стратоник	S	26 Paule
П	14 <b>Св. Сава I, арх. српски</b>	D	27 Septuages
П	15 Павле Тиверски	L	28 Charlemagne
У	16 Часни Вериги апостола Петра	M	29 F. de Sales
С	17 Антоније велики	M	30 Martine
Ч	18 Максим, архиепископ српски	J	31 Marcell
П	19 Захарије Епифани	V	1 Février, Ignace
С	20 Јевтимије велики	S	2 Purification
П	21 Максим Исповедник	D	3 Soages
П	22 Тимотеје апостол	L	4 Gilbert
У	23 Климент, епископ александријски	M	5 Agathe
С	24 Преподобни мајка Теодозја	M	6 Therothee
Ч	25 Григорије Богослов	J	7 Ramsald
П	26 Ксенофонт и Марија	V	8 Jean de M.
С	27 Преподобит. Јов. Златоуст	S	9 Apollonia
П	28 Јероним Скрајски	D	10 Quinquages
П	29 Премис. мучит. Нео. Богородица	L	11 Adolphe
У	30 <b>Велики три Јерарха</b>	M	12 Mardi-Gras
С	31 Први Кор и Јован	M	13 Les Cendres

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА  
СРПСКЕ МАРСЕЉЕЗЕ „ОНАМ', ОНАМО!..“



Онама', онамо! За брда она,  
Казују да је веденик гај,  
Под њим се дину Дочани свети,  
Молићна у њих присваја рај...  
Н. I.

Минуло је педесет година од оних дана када је, у полету своје идеалне младости, занесен заветном мишљу Прве српске омладине, млади књаз црногорски 1867. испјевао витешку пјесму, која ће се, као поклич војне трубе заорити са планина црногорских, а отуд, као свесрпска химна, одјекнути до иза дунавских обала; на оданде потраг до плава

Државни календар краљевине Црне Горе за 1918. годину који је издала црногорска Влада у егзилу. Као и у свим претходним државним календарима за мјесец јануар је као празник означен Свети Сава, први архиепископ српски. Посебан прилог у календару је текст о обиљежавању педесетогодишњице настанка народне химне - пјесме „Онама', онамо!“, чији аутор је краљ Никола. Она се сматрала незваничном, свесрпском химном, добијајући у штампи епитет „Српска Марсељеза“.

## БАДЊАК у слободном Цетињу

Ове године је Цетиње и сва Црна Гора провело у слободи празнике Христовог рођења. Свечано и лијепо, како се то једино може у златној слободи.

У 2.30 поподне кренула се велика поворка испред Дома слободе у правцу Бајица, одакле је требало донијети бадњаке. Поворку су сачињавали: војна музика, пјевачки хор Црногорског позоришта, један батаљон бригаде Народне одбране и мноштво грађана Цетиња. Одлијежу звуци војне музике, чији глас се губи у пјесми војника и грађана и чије тонове прекидају пушке радоснице. Весела поворка стиже до школе у Бајицама, гдје је дочекивају мјештани пјесмом и пуцањем из пушака.

Затим друг Јанковић предаје бадњак једном војнику, који га, као символ мира и љубави, узима и држи поред наше тробојке.

Послије овог наши честити Бајичани, почастили су све присутне. Затим смо се вратили у град, чији су становници, одушевљени слободом, уз пјесму и музику изашли на улице, те са пуцањем и повицима: „Срећан вам био“ поздрављали бадњак и бадњацаре.

Војнички бадњак наложен је на Масариковом Тргу, уз велико учешће војске и народа. Бадњак је, као домаћин, дочекао друг Божо Стојановић, и у језгровитом говору изнио муке и страдања наших грађана за вријеме окупатора, који је скривао наше светиње и обичаје.

И ове су године, по свом традиционалном обичају, Бајичани донијели и наложили бадњаке Претсједништву ЦАСНО и Цетињском манастиру. С. Р.

Побједа, 7. јануар 1945, бр. 9.

*Прослава Бадњег дана и Светог Саве на Цетињу 1945. године - крај вјерске толеранције комунистичке власи у Црној Гори.*

## Светосавска прослава на Цетињу

Успјело гостовање пјевачког хора из Истре и Горице

На Цетињу је одржана ове године традиционална светосавска прослава.

Послије отслуженог богослужења у Цетињском манастиру, грађанство са свештенством и ученицама у поворци дошли су у Дом слободе, гдје је изведена прослава. Свечаности су присуствовали Божо Љумовић, потпретсједник ЦАСНО-а, генерал Ђоко Мирашевић, као и други претставници војних и цивилних власти. Послије сјечења колача, домаћин славе Бошко Думовић, школски надзорник, поздравио је присутне и у своме говору указао на значај св. Саве и истакао јуначке напоре НО Војске и њене тековине. Потом су дате три соло рецитације, а хор Црногорског народног позоришта отпјевао је неколико пригодних пјесама. Пријеподневна прослава завршена је светосавском химном.

Увече Омладинска културна екипа и хор пионира дали су у Црногорском позоришту приредбу. У овом другом дијелу светосавске прославе омладина је дала неколико лијепих и успјелих хорских пјесама и рецитација. Нарочито су запажене тачке: „Сплет народних кола“, које су извеле омладинке, рецитација „Гроб у житву“ од Полића и драмска слика „Два свијета“.

У току извођења програма, на позорници се појавио пјевачки хор из Истре и Горице, који је на своме путу кроз ослобођене

крајеве. Потом хор је дао неколико пјесама из народно-ослободилачке борбе („Земља словенска“, „Титу“, „Стаљину“, „Прегришт риже“, „Јуриш“, „Трава зелена, мајко рођена“.)

Пјевачки хор Словенаца присутни су примили и поздравили са највећим одушевљењем, кличући народно-ослободилачкој војсци и њиховим вођама.

По изведеном програму хор је позван у Претсједништво ЦАСНО-а, гдје му је приређен срдчан пријем.

## Конференција просвјетних радника у Бару

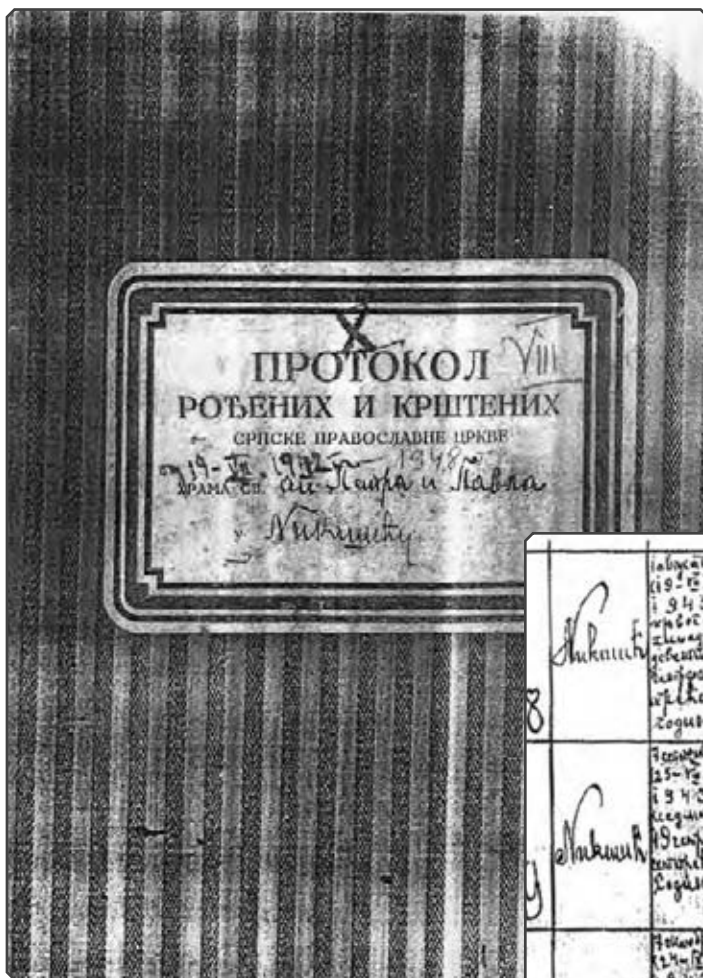
Просвјетни радници Среза барског одржали су своју прву конференцију која је била бројно посјећена. Конференцију је отворио друг Душан Ђуровић, секретар Среског НО Одбора, који је у своме говору истакао тековине народно-ослободилачке борбе, дотакао се одлука II засиједања АВНОЈ-а и настојања нашег руководства за побољшање просвјетних прилика код нас. Затим је друг Никола Поповић, референт Отсјека за просвјету, у свом реферату изнио просвјетне прилике и стање школа у срезу од ослобођења. Поводом излагања референта, отворила се широка дискусија у којој су говорници,

Побједа, 28. јануар 1945, бр. 11.



Насловна страна "Ценног календара за просту 1945. годину", издатог и штампаног на Цетињу од стране новоуспостављене комунистичке власти (ЦАСНО) 1945. године





Књига протокола рођених и крштених коју је власт одузела 1949. и вратила Цркви почетком 2000. године

Да ли је разлог одузимања Књиге протокола била чињеница што су се родитељи дјецe исказивали као Срби, православне вјере?

3	Никишић	1943	29116	Јела	Јасмина Николић породице и вјерске пош. Николић Срби православне вјере из Никшића
4	Никишић	1943	10000	Олга	Јасна Радован породице из Никшића пош. Ковачић Срби православне вјере из Никшића
5	Никишић	1943	11114	Јанко	Јасна Радован породице из Никшића пош. Ковачић Срби православне вјере из Никшића

3	Никишић	Јулија	Милица	Милица породице из Никшића	Мило
<p>Градски народни одбор - мајоритетски у Никшићу</p> <p>НАЦИОНАЛНИ ОДБОР ГРАДСКОГ НАРОДНОГ ОДБОРА У НИКШИЋУ</p> <p>ЗАБРАНА!!! ВЛАСТИ 17. ЈАНУАР 1949.</p> <p>Српски народни одбор у Никшићу</p>					

Градски народни одбор у Никшићу актом број 53 од 17. јануара 1949. године је забранио даље увођење у протокол крштених - брисање крштених из књиге живих.



Црква Св. Петра Цетињског на Ловћену 1904.г.



Његошева гробница у цркви на Ловћену



Прво разарање цркве и гробнице од стране аустроугарског окупатора 1916. г.



Обновљена црква Св. Петра Цетињског 1925.г.



Прве послеријатне демонстрације ученика у Црној Гори пред Цетињским манастиром 18. марта 1969.г. против митрополита Данила Дајковића, који се противио рушењу цркве и гробнице на Ловћену



Злоупотреба дјеце од стране власти – транспарент против Митрополита црногорско – приморског



Митрополит Данило Дајковић са свештеницима испред цркве Св. Петра Цетињског на Ловћену



Почетак „десанта“ на цркву – војни хеликоптер као подршка рушењу Светиње на Ловћену



Друго разарање цркве и гробнице на Ловћену од стране комунистичке власти 1972. г.

**К**раљ Никола је 1913. године, на захтјев Аустроугарске да јој се уступи Ловћен одговорио: **“Брдо Ловћен је Олимп српски, споменик је подигнут Божјом руком слободи и њезиним бранитељима...”\***

Завод за заштиту споменика културе СР Црне Горе, који цркву Св. Петра Цетињског и прогласио спомеником културе 7. јуна 1961. године, доноси рјешење 28. фебруара 1969. године, којим се одобрава његово рушење.\*\*

(\*Глас Црногорца, Цетиње, 16. фебруар 1913;

\*\* Рјешење Завода за заштиту споменика културе СР ЦГ, бр. 02-197/2, 28. фебруар 1969. године)





Васељенски патријарх Вартоломеј и патријарх српски Павле на Цетињу 1993.г.



Текст превода писма Васељенског патријарха Вартоломеја председнику Црне Горе поводом незаконитих поступака рашчињеног и проклетству предатог лица

Број. Прот. 211 - копија

Његовој Екселенцији г. Милу Ђукановићу  
Председнику Републике Црне Горе  
Црна Гора

Са радошћу се обраћамо Вашој драгој и уваженој Екселенцији овим нашим молитвеним писмом. Вама и Вашем народу желимо вишињи благослов од Бога. Подсећамо Вас, међутим, на једну тему којој, мислимо, да ћете дати значај јер се ради о лицу које се представља као Епископ Источне Православне Цркве, а зове се Мираш Дедић, тобожњи вођа (потпуно непознат свима у Православној Цркви) независне Православне Цркве у Црној Гори, који је иначе пре неколико година рашчињен од стране наше Васељенске Патријаршије и враћен у ред лаика. Поред тога, он се и даље ван сваког закона представља као свештено лице и на тај начин узнемирава православни народ у Црној Гори где је канонски православни епископ од свих Православних Цркава једини признат Митрополит црногорско-приморски Амфилохије. Имајући у виду историјско искуство да духовни раскол једног народа има несагледиве последице, а може да угрози стабилност и напредак тога народа, јасно је да било какво подржавање расколничког деловања Мираша Дедића очигледно не служи истинском и далековидном интересу Вашег народа, за чије добро се Ви, Ваша Екселенцијо, темељно старате и бринете.

Познато је да Православна Црква, као духовна стварност, прима у своје наручје све Помесне Православне Цркве, руководећи се свештеним канонима који се поштују од свих о који све обавезују. Сагласно њима, Помесне Православне Цркве функционишу преко канонских епископа који су признати од свих, јер су канонски рукоположени, а не рашчињени. Према томе, ако локална Црква функционише преко рашчињених лица, њу не признаје ниједна Православна Црква, зато, политичке власти једног народа не би требало да доводе свој народ у црквену изолацију и раскол са телом целе заједнице Православних Цркава.

Узгред речено, аутономија једне локалне Православне Цркве даје се после извесних предиспозиција и формалности, а не преко рашчињених лица која не рале ништа друго него стварају неред и невоље.

Уверени смо да ће Ваша драга Екселенција разумети опасност по духовни живот народа Црне Горе, која је проузрокована покретом поменутог г. Мираша Дедића, те да ћете се Ви дистанцирати од њега, ради добра и јединства Вашег народа.

У то име молимо Вас да примите изразе нашег дубоког поштовања, респекта и љубави, те остајемо

2. априла 2000. г.

Ваше поштоване Екселенције  
топли молитвеник пред Богом  
Патријарх цариградски Вартоломеј,



*Патријарх Петар VII код ћивота Светог Петра Цетињског*

## БЕСЈЕДА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ ПАРИЈАРХА ПЕТРА VII - СУДИЈЕ ВАСЕЉЕНЕ НА ЦЕТИЊУ 14. МАЈА 2002. ГОДИНЕ

**У** Цркви нема мјеста за антиканонске групације. Нарочито није могуће бити православни хришћанин, а да се буде у било каквом општењу са неканонским групама које на своме челу имају свештено лица која су због својих престапа лишена свештеног чина, и то не од било кога него од древних апостолских цркава. Када ово кажем имам у виду конкретан случај који постоји у Црној Гори, гдје се на челу једне такве неканонске групације налази личност лишено свештеног чина од древне апостолске Цркве цариградске и Александријске патријаршије. Ово вам говорим са дубоким болом у души због оваквих појава, али и великом љубављу према свима вама. Александријски патријарси до данас имају духовну повластицу изражену у њиховој титули - Судија Васељене. У својству данашњег патријарха александријског имам право до расудим о томе шта је ваше стварно духовно добро, поручио је Његово блаженство александријски патријарх Петар Седми,

Наше присуство у овој славној области званој Црна Гора испуњава нас радошћу и зато се овдје срећемо са једним сјајним јерархом Српске Цркве. Црна Гора је једна од историјских области српскога православља, која има богату историјску традицију. И овдје је Српска црква позвана до изврши богоугодно дјело, дјело помирења, дјело наде, дјело спасења и овдје, као и у осталим крајевима некадашње Југославије. Народни прваци, духовни и политички, дужни су да се издигну до висине савремених изазова и да разорне политичке и религијске ствари замијене духом мира који је од Бога.

*(Часопис Светигора, Цетиње, 2002)*



# НАРОДНА СТРАНКА - ЛУЧА ЦРНЕ ГОРЕ

**Н**ародна странка је најстарија политичка организација у Црној Гори. Конституисана је 1906. године на Лучиндан. 18. (31.) октобра, чиме је озваничен почетак парламентаризма у тадашњој Књажевини Црној Гори. Њен рад суштински је почео нешто раније, излажењем „Народне мисли” првог опозиционог листа, 3. септембра те године (1906). Уредници „Народне мисли” били су истакнути прваци Народне странке. Лист је окупио углавном младе и школоване људе тога доба, васпитаване у грађанском европском духу, који се нијесу мирили са начином спровођења Уставних реформи из 1905. године. Овај лист је био незванично гласило Клуба народних посланика („Клубаша”) који ће званично прерасти у Народну странку. Први предсједник Клуба и Народне странке био је војвода Шако Петровић Његош, потпредсједник Марко Радуловић и секретар Митар Вукчевић. Од 76 посланика првог сазива Народне скупштине Црне Горе из 1906. године, Клубу Народне странке је припадао 51 посланик. Међу оснивачима Народне странке, члановима Клуба посланика, је било више правника него што су имали сви судови у Црној Гори. Међу оснивачима су: 5 војвода, 1 сердар, 7 свештеника, 10 правника, 2 љекара, 2 учитеља, 5 трговаца, инжењер, публициста ...итд.

Народна странка је свој Програм и Статут, који је потписало 33 народних посланика, јавно саопштила 1907. године. Програм је публикован у марту 1907. године, а штампан у Српској Дубровачкој штампарији. Народна странка је била по свом утемељењу демократска организација.

Иницијативом групе интелектуалаца, одређених за обнову демократије и традиције у Црној Гори, у сумрак комунизма, Народна странка је обновила свој рад, са истим политичким утемељењем, на дан Светог Василија Острошког, 12. маја 1990. године. Овим је Народна странка и формално озваничила наставак политичке дјелатности, као једина странка у Црној Гори која није била производ комунизма.



## ПРОГРАМУ прве у Црној Гори — Народне Странке.

О, паћени голубићу,  
Што да мориш твоја крила!  
Зар те жели, зар те воли  
Домовина твоја мила!

Зар не видиш омладинце,  
Зар не видиш бајонете  
Гдје пријете омладини,  
И околу тебе лете?!

Ка' сироче потуцаш се  
Од немила до недрага...  
-- Дан рођења не даде ти  
Домовина твоја драга,

Но у славном Дубровнику.  
Ти угледа бјела свјета,  
Ал' ка' соко лак и чио.  
Отуда нам ти долета.

Па полети, смјели тићу,  
У небеске пређи дворе,  
Па се милком Богу жали  
За неправду што ти творе;

А ми ћемо, вазда вјерни  
Богу, Књазу и народу  
Борити се за напредак,  
И за слогу и слободу!

Вој. Шако Петровић,  
Предсједник  
Клуба Народне Странке



**Ж** а же жн жо жу жь •  
**С** а се сн со сѣ сь •  
**З** а зе зн зо зѣ зь •  
**К** а ке кн ко кѣ кь •  
**Л** а ле лн ло лѣ ль •  
**М** а ме мн мо мѣ мъ •  
**Н** а не нн но нѣ нь •  
**П** а пе пн по пѣ пь •  
**Р** а ре рн ро рѣ рь •  
**С** а се сн со сѣ сь •  
 д те тн то тѣ ть •  
 а ѿ ѿн ѿо ѿѣ ѿь •  
 ѿ фе фн фо фѣ фь •  
 а хе хн хо хѣ хь •  
 а ѡ ѡн ѡо ѡѣ ѡь •



СР - Каталогизација у публикацији  
 Централна народна библиотека Црне Горе, Петине  
 ISBN 978-9940-518-09-7 (Народна мисао)  
 ISBN 978-9940-580-00-1 (Матича српска - Друштво  
 читача у Црној Гори)  
 COBISS:CG-ID 17796112